TVÅ KULTURHUVUDSTÄDER – TVÅ NYA BIBLIOTEK

RAPPORT: HÖGSKOLEBIBLIOTEKENS FÖRÄNDRING

STUDIE: VARFÖR LÄSER INTE KILLAR?

BIBLIOTEKSMANIFESTEN: EN KORT HISTORIK

04:2014

Biblioteksbladet

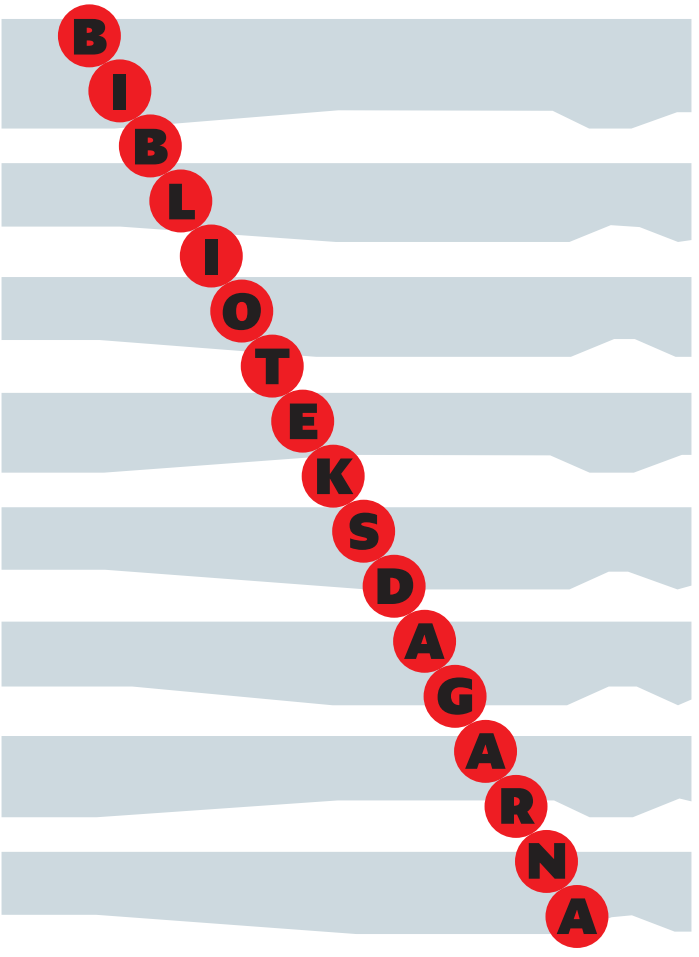

FÖRORD

Henriette Zorn

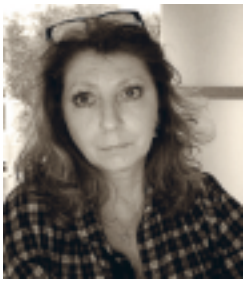

När detta nummer utkommer är det bara någon dag kvar tills Biblioteksdagarna i Umeå brakar lös – branschdagar fyllda till bredden med seminarier, möten och mingel. En del av det som kommer att presenteras under dessa intensiva dagar har ni under våren, och hösten som gick, på olika sätt kunnat stifta närmare bekantskap med i BBL. Jag tänker på makerspaces (nr 8 2013) och skapande rum på biblioteken; den ständigt aktuella e-boksfrågan och den lika aktuella skolbiblioteksfrågan; den nya biblioteks-lagen och vad den innebär (se bl a minienkäten i förra numret av BBL); Svensk biblioteksförenings samarbetsprojekt med Kenya samt samordningssekretariatet Digisam och dess verksamhet (båda i nr 1 2014); Medie- och informationskunnighet och MIK-begreppet (BBL nr 3 2014)

Förra numret ägnades flera artiklar åt läsning och läsinlärning, bl a intervjuades Karin Taube som kommer att föreläsa på Biblioteksdagarna. Även i detta nummer plockar vi upp en del trådar inför Biblioteksdagarna. Barbro Thomas har skrivit en rapport på uppdrag av Svensk biblioteksförening, *Vetenskapen och biblioteken – en översikt av Sveriges universitets- och högskolebibliotek*, och intervjuas utgående från det arbetet. Lena Lundgren är medförfattare vid sidan av Mats Myrstener och Kerstin E Wallin till en bok om bibliotekspionjären och pedagogen Valfrid Palmgren. Tillfälle att höra mer om den ges både i detta nummer och i ett seminarium på Biblioteksdagarna.

Umeås nya kulturhus Väven beläget invid älven skrev vi om redan 2012 och även i förra numret i samband med intervjun med Umeå stadsbiblioteks nya chef Ingegerd Frankki. I detta nummer väver Maija Berndtson och Mats Öström ihop det hela i en text som handlar om två kulturhuvudstäder och deras bibliotekssatsningar.

Och apropå bibliotekssatsningar … tidigare i vår anordnade föreningen Bibliotek i samhället (BiS) en salong om kulturpolitik med oppositionen i kulturutskottet som inbjudna gäster. Det sades mycket fint om den ”otroligt viktiga roll biblioteken har som kulturbärare” eller biblioteken som ”folkbildningsoaser i vårt fördummande samhälle”, bibliotekens viktiga bildningsuppdrag, bibliotekens roll för demokratin… Hårdvaluta saknades inte heller: Från (S) sida talar man sig varm för en nationell biblioteksstrategi och tycker att det är märkligt att man lägger en ny bibliotekslag utan att nämna bemanning och bibliotekarier. (MP) tycker att det behövs nationella insatser för bibliotekens tekniska plattformar och digitala lösningar. Alla slirade på frågan om man är beredd att göra inskränkningar i upphovsrätten för bibliotekens rätt till e-böcker.

Det är inte tu tal om att biblioteken är en fråga som engagerar Bengt Berg (V), Tina Ehn (MP) och Gunilla Carlsson (S) – det har de i olika sammanhang gett prov på tidigare, inte minst i motioner. Frågan är hur engagemanget från deras respektive partier står sig i valrörelsens debatter. Kulturpolitik brukar knappast spela någon stor roll, om än någon alls och i de diskussioner som av nödvändighet kommer att handla om läsning, läsförmåga, läsfrämjande etc, kommer allt ljus falla på skolan där skolbibliotek möjligen nämns som viktiga i en bisats. Med vårbudgeten färsk i backspegeln – ytterligare en halv ny miljard i förstärkt och utökat läslyft 2015–2018 för lärare i alla ämnen, inte bara i svenska – tycks det som om både allians och opposition försöker övertrumfa varandra i frågan om vem som satsar mest på skolan och i att skylla ifrån sig om varför det blev som det blev och ser ut som det gör. Skämmas borde man – skämmas över att en allt större andel barn och unga lämnar skolan utan att hyggligt kunna läsa och skriva. Ett rikt land som Sverige, så fattigt.. Den skammens rodnad kan man inte köpa sig fri från.

Hade just satt punkt när ett pressmeddelande från Utbildningsdepartementet plingar in: ”Sverige behöver en nationell strategi för rymden …”

Tjena.

UR INNEHÅLLET:

8 Akademisk diversehandel – framgångsrik överlevnadsstrategi? *MarieLouise Samuelsson*

12 Boken om Valfrid – snart verklighet. *Henriette Zorn*

15 Sagostunden i fokus. *Åsa Ekström*

18 Varför läser inte killar? *Åsa Ekström*

21 Fängelsebiblioteket: En frizon i en inhägnad vardag. *Henriette Zorn*

AVDELNINGAR

29 BBL Kommentar
30 Månadens uppsats
31 Krönika
32 Utblick
33 Recensioner
39 Aktuellt från SB
43 Kalendarium

Biblioteksbladet
04:2014 Årgång 99

Postadress
Box 70380
107 24 Stockholm

Besöksadress
World Trade Center, D5,
Klarabergsviadukten 70 eller
Kungsbron 1,
Stockholm
Tel. 08-545 132 30
Fax 08-545 132 31

Biblioteksbladets hemsida
www.biblioteksbladet.se

Prenumeration på BBL
För medlemmar i föreningen ingår BBL i medlemsavgiften, 350:– för enskild medlem (heltidsstuderande och pensionärer 175:–). Övriga betalar 550:– (Sverige), utanför Sverige, 700:–

Ansvarig utgivare
Chefredaktör
Henriette Zorn 08-545 132 41
hz@bbl.biblioteksforeningen.org

Recensionsansvarig
Johannes Rudberg
johannes.rudberg@kb.se

Grafisk form:
Paolo Sangregorio
Omslag: Paolo Sangregorio

Redaktionen förbehåller sig rätten att korta och redigera manus. För obeställt material ansvaras ej.

Annonser
Bo Eriksson
Knut Wallenbergs väg 35
133 34 Saltsjöbaden
tel. 08-717 43 55
070-714 90 55
bo.eriksonmedia@telia.com
Moms/annonsskatt utgår ej!

Tryck
Norra Skåne Offset,
Hässleholm
ISSN: 0006-1867

Svensk Biblioteksförening är en ideell förening med uppgift att främja svenskt biblioteksväsen. Biblioteksbladet speglar föreningens verksamhet, åsikter och ställningstagande men har också till uppgift att väcka egen debatt genom att ge utrymme åt andra åsiktsyttringar. Tidningen har en fri och självständig roll och bedrivs med tryckfrihetsförordningen som grund.

Denna tidning gick i tryck den 25 april.

Den här tidskriften är TS-kontrollerad.

MILJÖMÄRKT TRYCKSAK 341910

Lyngsoe Systems
elevating logistics

Lyngsoe SortMate™ 2000
sorterserie

Lyngsoe Library Systems har en kontinuerlig utveckling av nya produkter och lösningar till biblioteken, vårt senaste nytillskott är sorterserien SortMate 2000.

SortMate 2000 är designad med fokus på ergonomi, användarvänlighet och stabilitet. Den modulära uppbyggnaden av SortMate 2000 säkerställer dessutom ett sorteringssystem som kan anpassas helt efter det unika bibliotekets kapacitetsbehov.

Den kompakta storleken gör att anläggningen kan installeras även på de bibliotek, där det endast finns ett mycket litet tillgängligt utrymme för sortering.

Möjligheten att kunna använda olika typer av bokvagnar och lådor, ger ett flexibelt sorteringssystem som kan användas på olika vis – tex när biblioteket är öppet eller när det är stängt.

Kom och prata med oss under Biblioteksdagarna i Umeå

Tel. (+46) 703 830 980 **Library@Lyngsoesystems.com** **www.LyngsoeLibrary.com**

Två nära kulturhuvudstäder – två nya bibliotek

ILLUSTRATION: MIR

Umeå kommuns biblioteksatsning Väven.

Europeiska kulturhuvudstäder 2014 är Riga och Umeå. För båda städerna utgör satsningar på bibliotek sannolikt det viktigaste inslaget, det som främst kommer att leva kvar och långsiktigt förknippas med EU:s utmärkelse.

AV **MAIJA BERNDTSON** OCH **MATS ÖSTRÖM**

EUROPEISKA UNIONEN UTSER sedan 1985 årligen en eller flera städer i Europa att ansvara för titeln European Capital of Culture. I år genomför Lettlands huvudstad Riga en rad arrangemang inom ramen för värdskapet. Mottot är Force majeure. Umeås tema för året är ”Det nordliga rummet”. Den samiska kulturen spelar en viktig roll. De viktigaste satsningarna i de båda städerna gäller emellertid bibliotek.

Umeå kommun öppnar i höst ett nytt stadsbibliotek. I Riga invigs ett nytt nationalbibliotek. Naturligtvis har dessa satsningar planerats sedan länge och arbetena har pågått i åtskilliga år, men båda dessa spektakulära bibliotek relateras till kulturhuvudstadsåret såväl i ansökan om titeln som i verksamheten år 2014. Det råder ingen tvekan om att de två nya biblioteken är exceptionella och kommer att spela en viktig roll för framtiden.

Tidigare kulturhuvudstäder i Norden och Baltikum har varit Köpenhamn 1996, Stockholm 1998, Helsingfors, Bergen och Reykjavik 2000, Stavanger 2008, Vilnius 2009, samt Åbo och Tallinn 2011. År 2017 har Århus erövrat titeln. Även denna stad har ett nytt bibliotek som en klar tillgång i ansökan och en viktig attraktion under huvudstadsåret. Utmärkelsen tillkom ursprungligen på initiativ av den grekiska kulturministern Melina Mercouri.

Stimulerande satsningar. För biblioteken och deras tillskyndare och medarbetare är det naturligtvis mycket stimulerande att stora investeringar just i dessa in-

stitutioner ges en sådan betydande roll i kulturhuvudstadssatsningarna.

– Utnämningen är mycket positiv även för folkbiblioteken i Riga. Inför året har vi rustat upp 25 av våra filialbibliotek, endast fyra återstår, säger Dzidra Smita, biblioteksdirektör för Riga Centralbibliotek, stadens folkbibliotek.

Även huvudbiblioteket utvidgar sin yta och utvecklar mediabeståndet. Men satsningarna genomförs inom ordinarie budget. Några extra pengar utgår inte under året.

I Riga finns förhoppningar om förstärkt samarbete kring litteratur och läsning. En litteraturfestival för författare, förlag och bibliotekarier kan bli ett viktigt gemensamt projekt för åtta länder, de baltiska och nordiska. Detta förslag vill Dzidra Smita och Janis Oga, direktör för Lettlands Litteraturcentrum och även förläggare, gärna diskutera vidare med intresserade kollegor i berörda länder.

– Det är och bör vara ett tydligt ansvar för bibliotekarierna att stärka sin expertroll i fråga om litteratur, sammanfattar Smita.

Inte heller Umeå stadsbibliotek har tilldelats extra verksamhetspengar för kulturhuvudstadsåret. Det är ordinarie driftbudget som gäller. Däremot har Umeås litteraturfestival fått extra resurser och under våren genomfört ett uppmärksammat program.

Ingegerd Frankki är ny bibliotekschef i Umeå (se även BBL nr 3). Hon har nyligen efterträtt Inger Edebro Sikström. Båda uttalar sin stora glädje över kommunens bibliotekssatsning. Folkbiblioteket i sitt nya sammanhang i ett mångsidigt kulturhus, Väven, har stora möjligheter att utvecklas vidare och nå nya grupper. Om detta är Frankki och Sikström helt övertygade.

Nära grannar blir bland andra film, musik, digital verkstad, bild och form, spontanscen, konsthall, matverkstad, kvinnohistoriskt museum, hotell och restaurang.

Landmärken vid flod. Nationalbiblioteket i Riga får som byggnad anses vara kontroversiell. Ingen invånare eller besökare i staden kan missa den häftiga, pyramidformade huskroppen intill floden Daugava. Interiören, som ännu kunnat upplevas av endast ett litet antal besökare, klassas av flera bedömare som både imponerande och fascinerande genom sitt generösa centrala rum med höjd och ljus. Även utsikten över Daugava och den gamla staden får beröm.

”Inte en dag utan ett arrangemang eller program”, är mottot för Andris Vilks, direktör för nationalbiblioteket. Vilks kunde till exempel i april arrangera prisceremonin i en internationell barnbokstävling: Bästa illustrationen.

FOTO: MATS ÖSTRÖM

Ljusslottet vid floden Daugava – nationalbiblioteket i Riga.

Umeå satsar likaså på en landmark-building. Utsikten över Umeälven och stadens centrum är magnifik. Fasadens färger vitt och svart ska naturligtvis erinra om Umeå som Björkarnas stad. Huvudbiblioteket flyttar några hundra meter från ett centralt idealläge till ett nytt centralt idealläge. Men idag existerar fortfarande en diskussion om just placeringen, sannolikt ett snart övergående lokalt och tidsbegränsat fenomen. Ett nytt stadsbibliotek i samarbete med en rad kulturverksamheter har däremot mött en mera entydig positiv opinion. Umeborna har stora förhoppningar på den nya helheten, Väven.

I Lettland och Riga diskuteras naturligtvis alla stora investeringar. Landets ekonomi har utsatts för betydande prövningar, men Lettland vill som nation markera sin självständighet och även sin koppling till västra Europa. År 2004 blev Lettland medlem i EU och NATO, 2014 byttes valutan Lats till Euro. Latsepoken 1992–2013 hedras för övrigt i färgvalet i nationalbiblioteket. Viktiga kulturhistoriska byggnader rustas i huvudstaden och denna miljardsatsning på nationalbiblioteket utgör även en påminnelse om Lettland som nation med egna traditioner och stolthet.

År 2015 kommer det nya nationalbiblioteket att hyras ut ett antal månader till EU, då Lettland nästa år är ordförandeland. Kanske är det därför extra viktigt nu att denna paradbyggnad blir av högsta kvalitet. Här ska Europas stats- och regeringschefer och rader av ministrar och experter mötas kommande år. För biblioteket innebär detta en extra skjuts i lansering och status. ■

MAIJA BERNDTSON, *biblioteksdirektör i Helsingfors 1987–2013*
MATS ÖSTRÖM, *kulturchef i Sandviken och Gävle 1986–2011*

RIGA OCH DET NYA NATIONALBIBLIOTEKET

Invånarantal: 700 000
Namn: Slottet av ljus/The Castle of Light
Yta: 40 000 m2
Kostnad: 163 miljoner €
Arkitekt: Gunnar Birkerts

UMEÅ OCH DET NYA STADSBIBLIOTEKET

Invånarantal: 120 000
Namn: Väven
Yta: 5 000 m2 (hela byggnaden 24 000 m2)
Kostnad: 80 miljoner € (hela byggnaden)
Arkitekt: Snöhetta Oslo och White arkitekter

Lunchträffar med Mikromarc & CS Library

Ta chansen och bli bjuden på lunch tillsammans med andra bibliotek i regionen och få information om Mikromarc och CS Library. Träffa våra experter inom bibliotekssystem, portaler, avtal och upphandling för att lyssna och diskutera.

NÄSTA STOPP PÅ VÅR TURNÉ

Borlänge	- Torsdagen 5 juni
Karlstad	- Tisdagen den 10 juni
Örebro	- Onsdagen den 11 juni
Västerås	- Tisdagen den 17 juni
Nyköping	- Onsdagen den 18 juni

Vill ni delta?

Anmäl er till Henrik Hagelberg
henrik.hagelberg@biblioteksentrum.se

Mikael Bäckman
mikael.backman@openlibrarysolutions.com

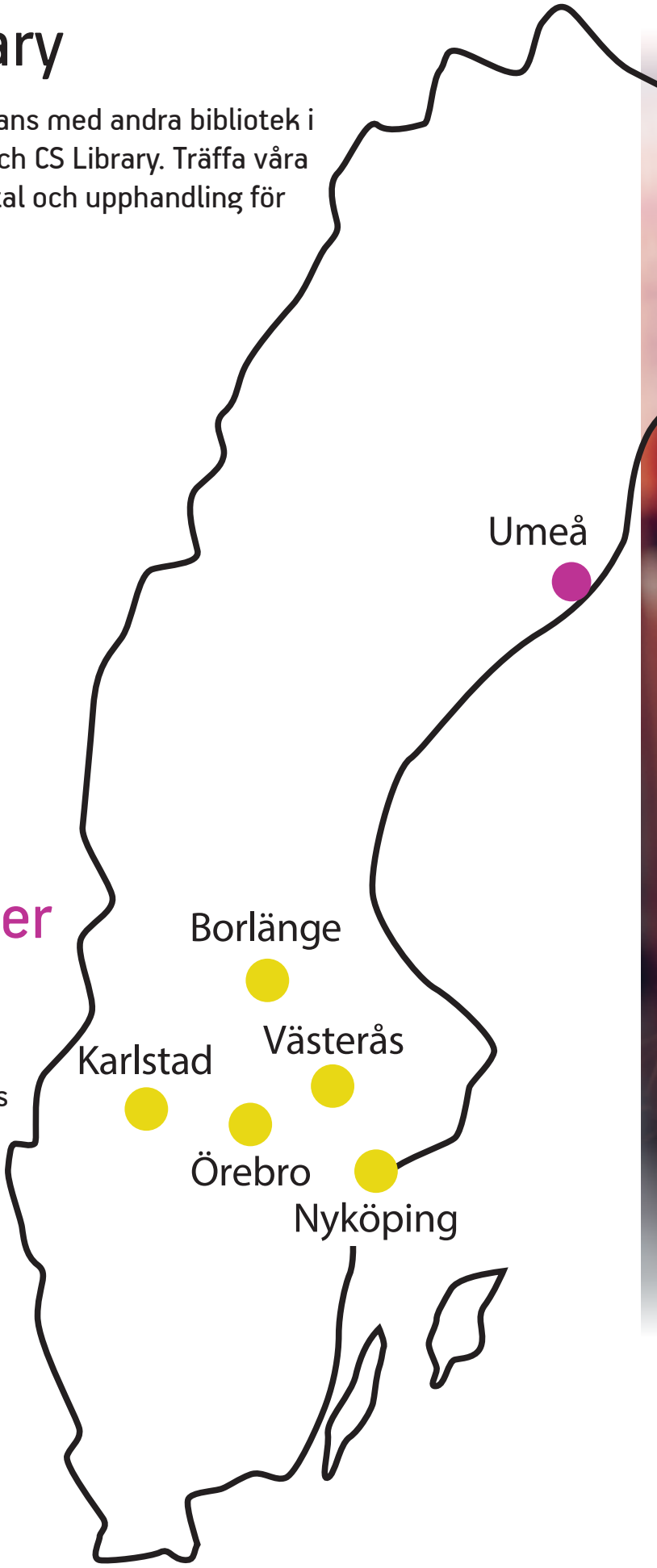

Besök vår monter under biblioteksdagarna!

Självklart finns vi på plats under biblioteks-dagarna som i år är på Open Library Solutions hemmaplan i Umeå.
Välkommen!

Två företag.
En koncern.

Bibliotekscentrum

www.bibliotekscentrum.se

OPEN LIBRARY SOLUTIONS

www.openlibrarysolutions.se

Koncernen där Bibliotekscentrum och Open Library Solutions ingår har över 50 anställda och en omsättning på över 50 miljoner kronor.
Vi återfinns i Sverige, Norge, Finland och England.

Akademisk diversehandel – framgångsrik överlevnadsstrategi?

Forsknings- och högskolebibliotekens verksamhet borde utredas och det är bråttom med en gemensam strategi för gallring. Det är några av slutsatserna i en rapport som tar avstamp i högskolebibliotekens moderna historia som Barbro Thomas presenterar vid Biblioteksdagarna i Umeå.

AV **MARIELOUISE SAMUELSSON**

Högskolebiblioteken borde samverka kring gallring. Det halvgamla trycket, det som inte räknas till rariteter, riskerar annars att försvinna när ”alla” högskolebibliotek rensar i samlingarna.

Det är också hög tid att göra det som inte gjorts sedan 1970-talet, nämligen att utreda forskningsbibliotekens samlade verksamhet. Det menar Barbro Thomas, som just nu vikarierar som forsknings- och utvecklingssekreterare på Svensk biblioteksförening. Hon har lång erfarenhet av bibliotekssektorn, bland annat som Biblioteksråd vid KB och som chef för Bibliotek och Litteratur vid Statens kulturråd.

Rapporten, *Vetenskapen och biblioteken – en översikt av Sveriges universitets- och högskolebibliotek*, är gjord på uppdrag av Svensk biblioteksförening och handlar om att beskriva och analysera hur statsmakternas styrning av universitets- och högskolebiblioteken har förändrats samt hur biblioteken idag själva formulerar sina strategiska målsättningar.

Rapporten tar avstamp i högskolebibliotekens moderna historia och belyser en omvälvande förändring.

– Man kan jämföra med folkbiblioteken, som är sig hyfsat lika från förr till nu. Den verksamheten, att tillhandahålla böcker, går trots allt att känna igen från hur det såg ut för hundra år sedan, säger Barbro Thomas.

Högskolebiblioteken däremot har, om man drar en linje från 1960-talets samlingsbaserade katalogiserande till dagens akademiska ”diversehandel”, förvandlats till något helt annat än förr. Inte minst har det blivit en social arena och, enligt Barbro Thomas, en ny identitet.

– Det har utan tvivel varit en framgångsrik överlevnadsstrategi, samtidigt kan man reflektera över om det i någon mån varit en seger till döds.

Hon beskriver hur själva högskolan, högre utbildning och forskning, har varit föremål för ett närmast oräkneligt antal utredningar och analyser, som också har berört forskningsbiblioteken.

Däremot har det under de senaste fyrtio åren alltså varit sällsynt med separata utredningsinsatser av dessa biblioteks samlade verksamhet. Den hittills mest omfattande analysen genomfördes av Statskontoret i början av 1970-talet.

De politiska insatserna för det som oftast kallades de vetenskapliga biblioteken hade då länge utmärkts av stor välvilja och behov av ökade resurser tillgodosågs. Politiker lyssnade till den lilla, inflytelserika kretsen av överbibliotekarier med sedemera legendarer som Uno Willers, riksbibliotekarie mellan 1952 och 1977, och Gösta Ottervik, överbibliotekarie vid Göteborgs universitet, mellan 1961 och 1977, i spetsen.

Fram till 1977 sitter de och andra överbibliotekarier i konsistoriet (lärosätenas styrelser), deras position är stark och självständig, de behöver inte förhålla sig till rektorerna för att få pengar. Medel till forskningsbiblioteken kommer direkt från staten via Universitetskanslersämbetet.

Vid den här tiden, från 1960-talet och framåt, hade den högre utbildningen och forskningen expanderat, studenterna liksom forskarna blivit allt fler.

Mängden av publicerad forskning ökade explosionsartat, katalogiseringen släpade följaktligen efter.

Satsningarna som sker vid biblioteken handlar om

FOTO: LENNART ROOS

Vinterbild som illustrerar inflyttningen i Statens depåbibliotek i Bålsta. Ur BBL nr 7/1963.

datateknik och om mikrofilmsteknik. Forskningen publiceras i större utsträckning i tidskrifter, inte längre bara monografier.

– Efter att datatekniken gjort sitt intåg (1965) vänder så småningom den politiska vinden. Det heter istället att de vetenskapliga bibliotekens problem inte kan lösas med ännu mer resurser, istället krävs rationaliseringar, säger Barbro Thomas.

Förändrade förutsättningar för forskningen bidrar till att det ansvariga statsrådet Ragnar Edenman (ecklesiastikminister mellan 1957 och 1967) ger Statskontoret i uppdrag att utreda de vetenskapliga bibliotekens verksamhet. Utredningen presenteras i början av 1970-talet.

– Det har då uppstått en klyfta mellan de allmänvetenskapliga biblioteken och specialbiblioteken, som KIB och KTH:s bibliotek, konstaterar Barbro Thomas.

– Det blir också en kulturkrock mellan biblioteken och utredande Statskontoret. Man får en uppdelning inom yrket mellan bibliotekarier som representerar kultur och humaniora å den ena sidan och mer näringslivsinriktade dokumentalister å den andra. Det är nu också tal om två helt separata utbildningar.

Ett bestående och betydelsefullt resultat av 1970-talets politik blev utvecklingen av LIBRIS, som Barbro Thomas kallar ”en trampolin till framtiden”. En annan milstolpe är när KB 1977 får uppdraget att mikrofilma all dagspress.

– Det är exempel på att de stora infrastrukturella greppen togs på 1970-talet.

1970-talet är också en tid av stark högskoleexpansion, högskolor som inte givet har ett eget bibliotek. Kommunerna, de som lovat guld och gröna skogar bara de får bli en av de nya högskoleorterna, får också ta sig an högskolbiblioteksfrågan. Studenterna flockas nämligen på folkbiblioteken, vars resurser inte räcker till och detta blir en fråga för FB-80, folkbiblioteksutredningen. ▸▸

FOTO: WILHELM T:SON RAPP

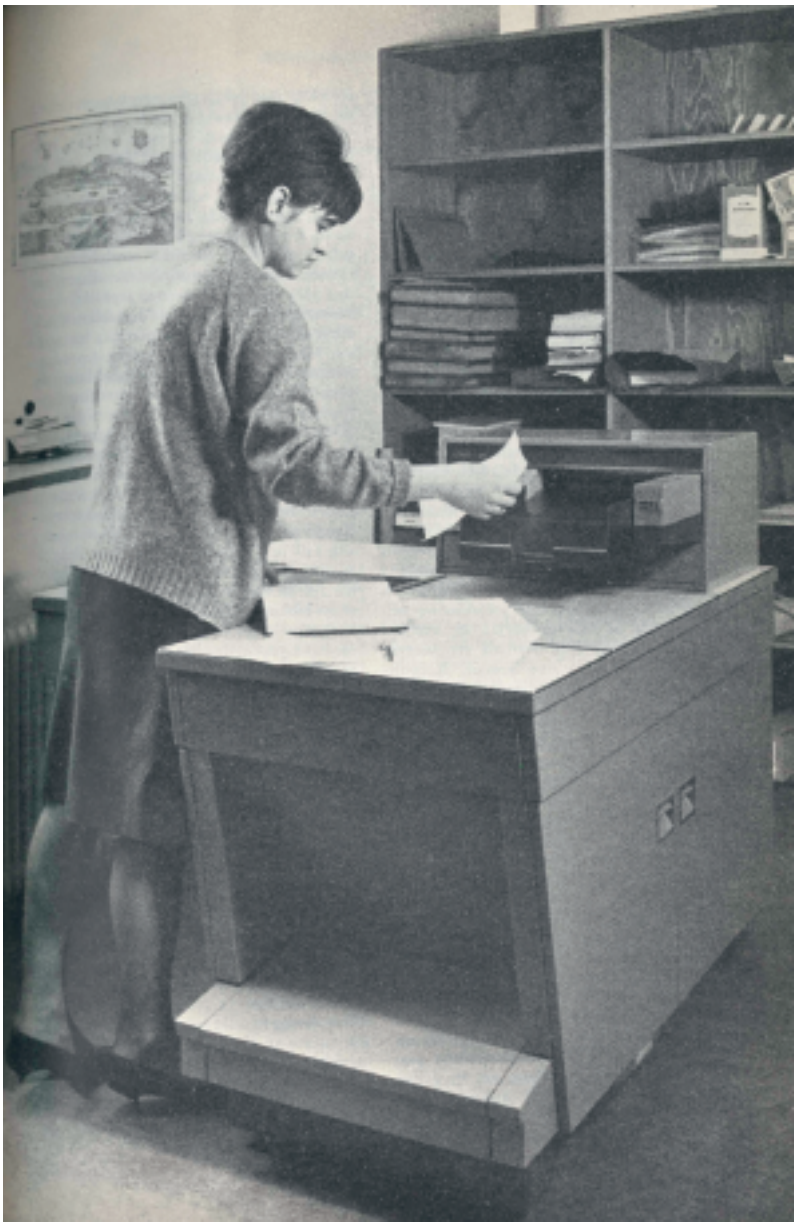

Vid SAB:s årsmöte 1963 höll Uno Willers ett föredrag där han bl a kunde berätta att Xerox-kopiering hade införts under året vid flertalet större forskningsbibliotek – på bilden KB:s lånexpedition. Ur BBL nr 7/1963.

"Risken är att alla slänger och rensar ut utan tanke på vad som blir kvar som helhet."

Under 1990-talet införs ansvarsbiblioteksystemet men därefter har det politiska intresset för högskolebiblioteken som specifik verksamhet svalnat. Engagemanget för biblioteksfrågor koncentreras numera närmast undantagslöst till folkbiblioteken och skolbiblioteken.

– Man kan tala om att staten abdikerat i förhållande till högskolebiblioteken, samtidigt som den finansierande statliga makten också har en normerande makt, säger Barbro Thomas.

Hon ser det inte som särskilt lyckat hur denna politiska makt har använts när det gäller att utvidga KB:s samordningsuppdrag, eftersom det införts utan tillräcklig finansiering.

Att utvidgningen drevs av Kulturdepartementet, medan Utbildningsdepartementet först reserverade sig gjorde knappast saken bättre.

– Det är komplicerat att KB här har blivit två herrars tjänare, säger Barbro Thomas som beklagar att regeringen inte haft en enig linje, vilket starkt bidragit till underfinansieringen.

Uppdraget har också oroat forskningsbiblioteksektorn, som befarade att det skulle dränera det befintliga uppdraget på resurser. Det nya, utvidgade uppdraget kan också uppfattas som diffust, bland annat beroende på den otillräckliga finansieringen.

Ytterligare en aspekt av högskolebiblioteksektorns utveckling är en decentralisering där bibliotek som tidigare var en del av en bibliotekshelhet, har blivit en integrerad, ledningsnära del av universitet och högskolor som konkurrerar med varandra om studenter och om forskningsmedel.

– Varje högskolebibliotek har därmed blivit sig självt nog, säger Barbro Thomas.

Ett läge som inte precis har bäddat för en sektorsomfattande principdiskussion och strategi för vad som ska hända med det tryckta materialet.

– Och i tider då det händer väldigt mycket med ny teknik, nya tjänster och genom att själva högskolesektorn förändras, stannar man inte upp och hinner inte med eftertanke kring sådant som konsekvenser av gallringen.

– Risken är att alla slänger och rensar ut utan tanke på vad som blir kvar som helhet.

Barbro Thomas bidrar gärna med ett konkret förslag som passar särskilt väl att lägga fram när Biblioteksdagarna arrangeras i Umeå, där hon kommer att presentera hela sin rapport.

– En elegant lösning vore att utvidga depåbiblioteket i Umeå.

Hon menar att det hur som helst är bråttom att hitta något slags strategi i frågan.

– Det handlar om det kollektiva minnet, om samhällets kunskap om sin egen historia. Att samverka om gallring och inte bara om förvärv är viktigt som en del av den högre utbildningens infrastruktur. ■

Barbro Thomas presenterar rapporten *Vetenskapen och biblioteken – en översikt av Sveriges universitet- och högskolebibliotek* på Biblioteksdagarna i Umeå, onsdag den 7 maj kl 11.00.

Tänk på Anette.

Anette Plus enkelsidig
Kapacitet ca 240 + 70 (låda)
4334 vit (laminat)

Tänk en gång till.

I början av året lanserade vi bilderbokslådan Anette Plus. Den fick ett fantastiskt mottagande med sin lyckade frontexponering i tre etage och sin utrymmessmarta låda undertill. Stärkta av framgångarna kommer nu Anette i en dubbelsidig version. Med fördubblad kapacitet och med exponering åt två håll. Dubbelt så mycket spännande för de yngsta besökarna att upptäcka på en liten yta. Det lönar sig att tänka till ibland.

Anette Plus dubbelsidig
Kapacitet ca 280 +140 (låda)
4346 vit (laminat)

Besök oss på Biblioteksdagarna i Umeå den 7-8 maj!

Eurobib® direct

www.eurobib.com I 046-31 18 50 I direct@eurobib.se I Part of Lammhults Design Group

Boken om Valfrid – snart verklighet

Hon var svensk språkvetare, pedagog, rösträttskvinna, folkbildare samt pionjär inom biblioteksväsendet. Tre författare arbetar nu med att belysa Valfrid Palmgrens liv och gärning i det som kommer att bli den första boken om en i sin tid välkänd personlighet både inom kulturen och politiken.

AV **HENRIETTE ZORN**

Det är Lena Lundgren, Mats Myrstener och Kerstin E Wallin som, med stöd av Svensk biblioteksförening, arbetar på boken om Valfrid Palmgren (1877–1967). Den väntas vara klar till Svensk biblioteksförening 100-årsjubileum 2015. Ambitionen är att boken, som ännu inte har någon titel, ska vila på en stabil faktagrund, vara rikt illustrerad och att många ska kunna läsa boken med intresse, enligt Lena Lundgren.

– Vi är tre författare som förenas i ett intresse för vad som ligger bakom alla de kortfattade biografiska notiser som finns om Valfrid Palmgren. Det finns ett par längre artiklar om henne, och en magisteruppsats om Stockholms barn- och ungdomsbibliotek, men i övrigt upprepas i olika sammanhang samma mer eller mindre korrekta uppgifter.

– Vi har olika ingångar till ämnet och vill belysa hennes liv och insatser mot bakgrund av bibliotekssituationen i Stockholm och diskussionen om barns läsning som ett led i den ”folkuppfostran”, som diskuterades mycket i början av 1900-talet. Fokus ligger på hennes liv i Sverige tills hon flyttade till Köpenhamn 1911, men vi vill också berätta om hennes långa och verksamma liv i Danmark, berättar Lena Lundgren.

Huvudkällan är det stora arkiv Valfrid Palmgren lämnat efter sig och som finns på KB. Men det finns också, säger Lena Lundgren, mycket annat material av olika slag på andra bibliotek och arkiv.

– Kerstin E Wallin har också intervjuat Valfrid Palmgrens släktingar i Danmark. Problemet är inte brist på källor utan hur vi ska kunna sovra i materialet!

Av det lilla som undertecknad läst sig till framgår att Valfrid Palmgren verkligen var en föregångskvinna i många avseenden. Hon var universitetsutbildad och disputerade i romanska språk (1905); hon var den första kvinnliga amanuensen på KB där hon också organiserade de första bibliotekarieutbildningarna; hon tog initiativet till Sveriges första barn- och ungdomsbibliotek och hon ensam ansvarade för den folkbiblioteksutredning som kom 1911 och som senare kom att bli grunden för Sveriges folkbiblioteksväsende. Valfrid Palmgren var en av de två första kvinnorna som invaldes i stadsfullmäktige i Stockholm 1910. Hon var därtill engagerad i bostadsfrågor och frågor som att semesterbestämmelser inte skulle missgynna kvinnor. Hon etablerade sig, kort sagt, som en välkänd och respekterad personlighet både inom kulturen och politiken.

Har ni hittat någonting som ger några nycklar till vad som drev henne, varifrån hon fick sitt engagemang?

– Vi är ju inte klara än, men det är i alla fall tydligt att hennes pappa Karl Edvard Palmgren var en mycket viktig person för henne. Han var en pedagog med moderna idéer och menade bl a att flickor och pojkar skulle uppfostras på samma sätt och få samma förutsättningar. 1876 startade han Palmgrenska samskolan i Stockholm, där syskonen Palmgren gick och där Valfrid och hennes syster arbetade efter studenten. Skolan var internationellt uppmärksammad och familjen hade besökare från många länder, något som Valfrid Palmgren ofta nämner som betydelsefullt.

– Palmgrenska samskolan kommer att få sitt eget kapitel i boken. Valfrid Palmgren var också en intelligent, välutbildad och charmig kvinna som försökte hitta verksamhetsområden där hon kunde få användning för sin kompetens och energi, säger Lena Lundgren.

1911 gifte sig Valfrid Palmgren med Jon Julius Munch-Petersen och flyttade till Danmark. Även i Danmark etablerade hon sig som ett namn, bl a som den första kvinnan att undervisa vid Köpenhamns univer-

sitet.

– Hon var ju nästan 34 år när hon flyttade till Danmark, efter femton mycket verksamma år i Stockholm, och det var säkert omöjligt för henne att gå in i en traditionell roll som hemmafru till en dansk ingenjör i det borgerliga Köpenhamn. Hon fick sitt första barn året därpå och snart ytterligare två barn och att söka sig till universitet var sedan kanske ett naturligt första steg för henne. Därefter gjorde hon ju otroligt mycket annat också, hon utarbetade exempelvis tillsammans med Ellen Hartmann *Svensk-dansk ordbok* och hade ett stort engagemang i det nordiska samarbetet. Hon skrev sig alltid med båda sina efternamn, Valfrid Palmgren Munch-Petersen.

Har ni funnit något som överraskat eller förvånat er?

– Det som överraskar och imponerar är hennes enorma företagsamhet och obrutna energi under hela livet, trots att hon drabbades av stora personliga sorger. Den svåraste var nog att äldste sonen, Gustaf, stupade i spanska inbördeskriget 1938.

Lena Lundgren berättar också att det framgår att Valfrid Palmgren var en person som gjorde ett starkt intryck på dem hon mötte men att hon också var mycket rak och hade bestämda åsikter som kunde stöta bort vissa människor.

Har Valfrid Palmgren någon aktualitet idag?

– Valfrid Palmgren formulerade i sin biblioteksutredning 1911 sina åsikter om inriktningen på det svenska folkbildningsväsendet. Den och övriga texter som hon har skrivit om bibliotek är förvånansvärt moderna och framsynta. Jag brukar säga att alla biblioteksfrågor som vi diskuterar har hon – eller Bengt Hjelmqvist – redan skrivit om.

– Man ska ha klart för sig att hon inte var ensam om att åka till USA och studera bibliotek, det hade flera gjort. Men hon bidrog till att folkbiblioteksfrågorna fördes framåt, särskilt inom barnbiblioteksområdet var hon en föregångare. Hennes syn på barnbibliotekens roll, hur de bör arbeta och hur barnen bör bemötas är absolut giltiga även idag och grunden för dagens barnbiblioteksverksamhet, även om inte alla är medvetna om det.

I boken kommer, enligt Lena Lundgren, ett kapitel om Stockholms barn- och ungdomsbibliotek som Valfrid Palmgren startade 1911, att ingå men framhåller också att det finns många aspekter på Valfrid Palmgren och hennes insatser att fördjupa sig i.

– Vi hoppas förstås att vår bok ska bidra till att fler intresserar sig för henne och vill använda det rika materialet! ■

FOTO: STOCKHOLMS STADSMUSEUM, FOTOGRAF OKÄND.

Porträtt av pedagog Valfrid Palmgren Munch-Petersen.

Valfrid Palmgrens biblioteksutredning *Förslag angående de åtgärder, som från statens sida böra vidtagas för främjande af det allmänna biblioteksväsendet i Sverige* (1911), finns i digital form i Libris.

Lena Lundgren och Mats Myrstener berättar om arbetet med boken på ett seminarium under Biblioteksdagarna, 7 maj kl 11.00.

BiblioteksGUIDE för webben
WAGNER
www.wagnerform.se

Frågorna är viktigare än svaren

På uppdrag av Svensk biblioteksförening har analysföretaget Kairos Future genomfört en analys av omvärldstrender som kan få betydelse för bibliotekens framtid. Även IFLA har har tagit fram en trendrapport där bl a Inga Lundén, avgående ordförande i Svensk biblioteksförening, har varit ansvarig.

AV **ÅSA EKSTRÖM**

Hur blev rapporterna/analyserna?

– Den trendrapport som ligger på IFLAS hemsida – trends.ifla.org – är bara toppen av ett isberg av material. Under det ligger artiklar från rapportens tolv experter. Där är tanken att material som kommer in från bibliotek och biblioteksföreningar över hela världen ska samlas. Det arbetet går litet trögt, men IFLA ska bidra med ett stöd för workshops, som man kan hämta hem och använda, för att få litet stuns på diskussionerna. I juni testar jag detta på Bulgariens Biblioteksförenings årsmöte i Sofia, där vi diskuterar trendernas relevans och de tankar om framtid och samtid de väcker.

– Den svenska trendspaningen är gjord med hjälp av Kairos Future och presenteras nu på årsmötet i Umeå. Även här är det frågorna, mer än svaren, som är de mest intressanta. Frågorna har ställts av biblioteksföreningens råd för nationell biblioteksstrategi.

Vilka är de viktigaste slutsatserna i dessa trendrapporter?

– Det enda man med säkerhet kan veta, är att det man idag spår om framtiden inte kommer att bli just så. Det är inte i utsagorna som värdet av trendrapporter eller framtidsprognoser ligger. Det är att vi alls engagerar oss i vår gemensamma framtid och funderar på i vilken värld vi vill att våra barn och barnbarn ska leva. Och inser att de val vi gör idag påverkar det.

Finns det några gemensamma drag i analyserna och hur går man vidare?

– Både IFLA och Svensk biblioteksförening har vågat sig på trendspaningar. De har lanserats med ett års mellanrum. De har det gemensamt att många människor, som till vardags har till sitt jobb att arbeta med samhällsfrågor och teknikens påverkan, har engagerat sig i och bidragit till spaningarna. Det är framför allt personer utanför biblioteksfären. Men också några från föreningarnas respektive styrelser. Deras engagemang och kvalificerade bidrag till samtalen är det största värdet, större än slutprodukten.

FOTO: ELISABETH OHLSON WALLIN

– Det enda man med säkerhet kan veta, är att det man idag spår om framtiden inte kommer att bli just så, säger Inga Lundén.

– I Kairos analys liksom i IFLAS trendrapport är det människors förändrade kommunikationsmönster under teknikens påverkan som står i fokus. Hur formuleras bibliotekens demokratiska uppdrag när medieformat och innehåll blir ett? Om bibliotek och skola blir ett? När producent och konsument blir en? När den fysiska världen och den virtuella blir en? När gamla monopol slås sönder och nya uppstår?

– Det är dessa frågor som kräver diskussion och ställningstagande inför det uppdrag som KB har, att formulera en gemensam nationell biblioteksstrategi. För vem, för vilka är det livsviktigt att biblioteken är fortsatt relevanta med tydliga utmaningar och uppdrag? ■

Kairos Futures uppdrag och slutsatser presenteras i en storföreläsning på Biblioteksdagarna, tisdag 7 maj kl 11.45 12.45 .

Vad är en sagostund idag?

LÄSNING

FOTO: ÅSA EKSTRÖM

Sagostund på kurdiska på Linköpings stadsbibliotek.

Det råder delade meningar om vad en sagostund är och varför den behövs. Det visar en förstudie som Åse Hedemark, lektor vid institutionen för ABM vid Uppsala universitet, har gjort tillsammans med Regionbibliotek Stockholm.

AV **ÅSA EKSTRÖM**

Sagostunder är en verksamhet som tillhör de allra äldsta på bibliotekens barnavdelningar och kanske en verksamhet som inte alltid ifrågasätts eller utvecklas. En del hävdar att sagostunden baseras på bilderboken medan andra menar att det handlar om fritt berättande. Åse Hedemark anser att sagostunden tillhör bibliotekens kärnverksamhet.

– Kortfattat kan man säga att sagostund är ett tillfälle på bibliotek där man samlar barn i åldern 3–5 år och berättar sagor. Berättandet kan ta sin utgångspunkt i en barn- eller bilderbok eller det kan vara mer fritt berättande. Ibland använder man sig av rekvisita. Det förekommer också att man rimmar och sjunger och/eller att barnen får rita och pyssla i anslutning till sagostunden.

På en del håll i landet finns även exempel på digitala sagostunder. I Helsingborg arbetar man utifrån iPads under sagostunden. Med hjälp av appar och den inbyggda kameran i ”paddan” skapar man e-böcker och filmer tillsammans. Digitala sagostunder kan även bestå av berättande och läsning med hjälp av exempelvis surfplattor, diabildssagor eller en kombination av dessa saker.

Förstudien av sagostunden visar att utformning och innehåll bygger på enskilda medarbetare och att det finns ett starkt engagemang där man gör det man tror är bäst för barnen. Åse Hedemark menar att det är de vuxnas normer som präglar och dominerar dagens sagostunder och att det finns behov av att låta barn vara med och påverka.

– Vuxnas syfte är ofta barns språkutveckling eller att locka barn till biblioteket, menar hon. Det finns behov av att tydliggöra sagostundens syfte, utformning och innehåll. Dels för att kunna argumentera för sagostundens betydelse i samarbete med till exempel förskolor, dels för att göra barnbibliotekariens kompetens tydlig och för att underlätta en utvärdering.

"Ingenstans har man talat med barnen och frågat dem vad de tycker om sagostunden. Eller vad de vuxna, som tagit med barnen till biblioteket, tycker om själva sagostunden."

Studien har gjorts under 2013 på alla bibliotek i Stockholms län och visar att de enda sagostundsaktiviteter som äger rum utanför biblioteken är de två som erbjuds på Öppna förskolan och de är på svenska. Enkätsvaren talar sitt tydliga språk, dokumentationen av sagostunden är framförallt ett slags kvantitativ beskrivning av verksamheten i form av statistik, inte av resultat eller effekter. Ingenstans har man talat med barnen och frågat dem vad de tycker om sagostunden. Eller vad de vuxna, som tagit med barnen till biblioteket, tycker om själva sagostunden. Åse Hedemark menar att det finns intressanta resultat i studien.

– En sak som förvånade mig var att studien visade att sagostunder är starkt knutna till det fysiska bibliotek-srummet, man såg inte riktigt värdet av uppsökande sagostunder. Jag uppfattade att syftet med sagostunder många gånger var instrumentellt, då bibliotekarier bland annat menade att syftet med sagostunder var att locka barn till biblioteket för att de ska låna böcker.

Är nyttoperspektivet mer frekvent förekommande när det gäller barns rätt till kultur än när det rör vuxna?

– Det är inget som man utifrån studien kan konstatera men jag tror det. Det är väldigt lätt för vuxna att gå in i en mer uppfostrande roll gentemot barn än gentemot andra vuxna. Många verksamheter där barn och vuxna vistas, såsom förskola och skola, har ju också uttalade pedagogiska syften, och det tror jag kan påverka även andra verksamheter som bibliotek.

– I många fall samarbetar ju också bibliotek med dessa pedagogiska verksamheter, vilket ibland kan medföra att förskolans och skolans syften kommer att överskugga bibliotekets, exempelvis vad som gäller barns läsning och litteraciteter, menar Åse Hedemark.

Är det för hög tröskel till bibliotekens sagostunder?

– Jag tror det och jag uppfattade det som att det fanns en viss medvetenhet om detta bland bibliotekschefer. Bland annat uttryckte man i intervjun att det i vissa kommuner och områden var svårt att få dit barn medan man i andra kommuner nästan inte kunde ta emot alla barn som ville komma.

Regionbibliotek Stockholm jobbar tillsammans med KB i ett projekt om sagostunder. En del i det tvååriga projektet (2013–2015) är att testa Elisabet Ahlqvists modell för tjänstekvalitet på utvalda verksamheter i biblioteket.

– Vi valde sagostunden eftersom den funnits med i de flesta biblioteks utbud i väldigt många år och står för tradition och kanske för många som en självklar del av verksamheten. Men hur ser en sagostund ut idag? Kanske utfördes den mer likartat mellan biblioteken för några årtionden sedan jämfört med idag? menar Pia Borrman, Regionbibliotek Stockholm.

– Vi ville få syn på vad en sagostund är idag men också vad den ger barnen. Åse Hedemark gör observationer för att få just en bild av vad som sker i sagostunden. Det är projektets ena ben vilket resulterar i en rapport i Regionbibliotekets skriftserie under hösten.

Det andra benet är just att testa om de kvalitetsparametrar som finns i KB:s kvalitetsmodell går att använda som ett utvärderingsinstrument för att mäta sagostundens kvalitet, menar Pia Borrman.

Regionbiblioteket håller som bäst på att samtala med ett antal sagostundsutförare på bibliotek i Stockholms län för att se om man kan enas om markörer för dessa elva kvalitetsparametrar. Enligt Pia Borrman räknar man med att kunna berätta om projektets båda delar på Bok & Biblioteks-mässan och vad gäller kvalitetsdelen, förhoppningsvis på Mötesplats Borås i höst.

Hur går det till att utvärdera sagostunder?

– Tanken är att resultatet av ovanstående ska bli ett verktyg för detta. En av svårigheterna är att vi saknar metaspråk för delar av barnverksamheten. Vi hoppas att projektet ska kunna bidra till sådant med syfte att höja statusen på det vi gör och bättre kunna utvärdera.

På frågan om sagostunder tillhör bibliotekens kärnverksamhet så är Pia Borrman mer osäker.

– Jag vet inte vad kärnverksamhet egentligen är. Kan man säga att det finns något sådant? Varje kommun beslutar ju om sin verksamhet inom de ramar som bibliotekslagen stipulerar. Men skulle man fråga bibliotekarier runt om i landet kan jag tänka mig att många anser att sagostunden tillhör bas/kärnverksamhet utan att ens kunna formulera varför. ■

Ge dem **böcker** ge dem **vingar**

Gå med i IBBY för att:

- *öka din kunskap om barnlitteratur i världen*
- *arbeta för att barn i hela världen ska ha tillgång till barnlitteratur*
- *ingå i ett världsomspännande nätverk som verkar för att bygga broar mellan människor i olika länder*

Att bli medlem kostar 200 kr, för bibliotek 400 kr, pg 55 77 87-9
Vill du veta mer om oss och vilka förmåner du får som medlem? Läs mer på www.ibby.se

IBBY Sweden

Sagor på olika språk

Linköpings stadsbibliotek anordnar sedan drygt ett år sagostunder på flera olika språk, bland annat persiska och romani. Något som blivit så pass populärt att det numera ingår i den ordinarie verksamheten.

LÄSNING

AV **ÅSA EKSTRÖM**

NÄR BBL TITTAR in i Djungelrummet i stadsbiblioteket i Linköping sitter det några pappor med sina små barn i famnen. Även en mamma är med men framför allt dominerar barnen. I dag är det Beyan Shafiq Hussein, modersmålspedagog för förskolebarn, som är sagoläsare. Tre gånger per termin läser hon sagor på kurdiska i Djungelrummet. Denna söndag läser hon Gunna Gräshs bok *Tutu och tant Kotla* på dialekten Badi Badinani. Både barn och vuxna lyssnar intensivt och tittar på bilderna i sagan om tidningsutdelaren Tutu, som en dag blir inbjuden till tant Kotla.

– Det är jag som väljer böcker. Just idag läser jag ur en svensk version och översätter till kurdiska. Ibland har jag en kurdisk översättning av boken, säger Beyan Shafiq Hussein.

Barnen som samlats är mellan 2–12 år och efter sagostunden intygar några av de äldre barnen att de uppskattar sagostunden. Beyan Shafiq Hussein nickar instämmande, och säger att det är en mycket uppskattad verksamhet.

– Jag hade en 12-årig kille här som hela tiden betonade att han ”verkligen inte vill lyssna på sagor eller berättelser eftersom det är så tråkigt”. Men han blev helt fångad i 40 minuter av en rolig saga om en busig katt! Det är ju fantastiskt att läsa *Snurran äter ketchup* (av Eva Bergström) eftersom det ju uppenbarligen går att fånga 12-åringars intresse med en bok som egentligen vänder sig till barn mellan 3–6 år.

Linköpings stadsbibliotek har under flera år utvecklat det mångkulturella arbetet riktat mot barn och ungdomar. Verksamheten fokuserar mot två mål: Identitet och Integration, berättar Magdalena Landl, ansvarig bibliotekarie vid Linköpings stadsbibliotek.

– Vi strävar efter att biblioteket skall vara integrationsfrämjande och samtidigt uppmuntra och stödja modersmålet och det språkliga och kulturella arvet. Till de ryska sagostunderna har det ibland kommit besökare även från andra kommuner, som Åtvidaberg. Även dom arabiskspråkiga sagostunderna är populära, säger Magdalena Landl.

För barn som växer upp i två- eller flerspråkiga miljöer ser språkutvecklingen lite annorlunda ut än för enspråkiga barn. Forskning visar att inlärning av ett nytt språk hela tiden gynnas av det språk som barnet redan tidigare behärskar på vilken nivå det än är, hävdar Magdalena Landl.

FOTO: ÅSA EKSTRÖM

Magdalena Landl.

FOTO: ÅSA EKSTRÖM

Beyan Shafiq Hussein.

DELTAGANDE:

VT 2013: 22 sagostunder där 116 barn och 68 vuxna har deltagit.
HT 2013: 18 sagostunder där 173 barn och 89 vuxna har deltagit.
VT 2014: pågående

FOTO: ÅSA EKSTRÖM

– Barn med utländsk bakgrund som utvecklar sitt modersmål, får bättre möjligheter att lära sig svenska och utveckla kunskaper inom andra områden. Modersmålet är av avgörande betydelse för barnets personliga och kulturella identitet och för den intellektuella och emotionella utvecklingen, menar Magdalena Landl.

Linköpings stadsbibliotek vill stödja modersmålsundervisning genom olika projekt bl.a. genom ”Sång- och sagostunder på olika språk för hela familjen”. Stadsbiblioteket har jobbat med marknadsföring mot både allmänhet och skola. Biblioteket samarbetar med kommunens förskolor framförallt i de invandrartäta områdena samt internationella introduktionsklasser.

Idag ingår sagostunder på olika språk i vår ordinarie verksamhet, berättar Magdalena Landl som själv talar både serbokroatiska och ryska.

– Vi har under flera år byggt upp ett samarbete med kommunens enhet för flerspråkighet. Vi samverkar med språkpedagoger (modersmålslärare) som arbetar hos oss som sagoläsare.

Sagostunderna äger rum i huvudbibliotekets ”Djungelrum” under helger och pågår 30–60 minuter, tre tillfällen per språk och termin. Under våren och hösten 2013 arrangerade stadsbiblioteket sagostunder på nio utvalda språk: somaliska, arabiska, assyriska, kurdiska, albanska, romani, ryska, bosniska/kroatiska/serbiska, persiska. De mest besökta är ryska med sång, dans, sagor, skuggteater osv.

– Vi har nått nya besökare och registrerat nya låntagare och framförallt lockat barn och deras föräldrar till biblioteket för att öka intresset för böcker och läsning.

Ännu bättre skulle det dock bli om landets bibliotek blev bättre på att rekrytera flerspråkiga människor. ■

Varför läser inte killar?

LÄSNING

Få har väl missat att Länsbibliotek Örebro har gjort en studie om varför killar inte läser. Enligt Litteraturutredningen är den försämrade läsförmågan även ett hot mot demokratin.

AV **ÅSA EKSTRÖM**

STATISTIKEN VISAR ATT vuxna läser allt mindre för sina barn, läsförståelsen bland unga minskar och det är pojkarna som läser allt mindre. PISA-undersökningen som gäller 15-åringar, visar att nästan 25 procent av pojkarna saknar en grundläggande färdighet för läsning, den som gör läsningen lustfylld.

Marianne Redman, Örebro stadsbibliotek, är ansvarig projektledare för studien *"Unga män och pojkar läser"* som gjorts av Länsbiblioteket i Örebro. Förstudien är baserad på analyser av tidigare genomförda läsfrämjandeprojekt och forskningsresultat. Därefter har intervjuer gjorts med studieförbundspersonal och bibliotekspersonal. Dessutom har utrednings- och undersökningsföretaget Markör haft i uppdrag att utföra telefonintervjuer med fokusgruppen. Syftat med förstudien var att få mer kunskap för att kunna genomföra en marknadsföringskampanj för att förändra attityden till litteratur, läsning och bibliotek hos unga män och pojkar i åldern 13–25 år.

FOTO: ÅSA EKSTRÖM

– Här i Örebro har vi ett bra samarbete med Sisu där vi når killar som idrottar men inte läser. Det behövs ordentliga attitydförändringar och även manliga förebilder, säger Marianne Redman.

– Killarna var väldigt positiva när vi kom till Tegelbruket (fritidsgård) och ville tala med dem om läsning och böcker. Det var lite oväntat. De blev helt enkelt lite smickrade av uppmärksamheten och att någon tog sig tid att lyssna, berättar Marianne Redman.

Studien har gjorts med genusglasögonen på. Det finns ett slags motståndskultur mot skolan och läsning bland pojkar, hävdar flera forskare. Men Gunilla Molloy som skrivit *När pojkar läser och skriver* menar att pojkar är duktiga skribenter om ämnet intresserar. Även dataspelandet gör dem duktiga på problemlösning och engelska. När pojkarna är i 13-16-årsåldern slutar många av dem att läsa. Enligt Markörs undersökning slutar de att läsa eftersom de inte är intresserade av läsning, inte kommer ihåg det lästa och framförallt för att de tycker att det är svårt att läsa. De klarar helt enkelt inte av det längre.

– Men det är också så att killarna inte hittar böcker som de vill ha. Det ges ut en hel del böcker om relationsproblem och kriser som framför allt flickorna läser. Men killar som vill läsa om andra saker har inte lika mycket att hämta, menar Marianne Redman.

En åtgärd för att öka läsintresset är att öka utgivningen av böcker som killar efterlyser, böcker om krig, humor och sport. Även lättlästa böcker är viktiga i sammanhanget.

– Det behövs riktigt bra bemannade skolbibliotek för att få till en förändring. På 1970- och 1980-talen bedrevs mycket uppsökande arbete och det fanns skolbibliotek, filialer, arbetsplatsbibliotek och bokbussar lite varstans. Då var det lättare att hitta till boken. Idag är det svårare, en hel del annat som konkurrerar är i vägen.

– Samverkan mellan folkbildare, föreningsliv och idrottsrörelsen kan förändra den negativa utvecklingen. Här i Örebro har vi ett bra samarbete med Sisu Idrottsubildarna där vi når killar som idrottar men inte läser. Det behövs ordentliga attitydförändringar och även manliga förebilder. Pojkar läser inte därför att det anses vara omanligt. Väldigt få killar har sett sina pappor läsa överhuvudtaget, säger Marianne Redman.

När det gäller metoder för marknadsföring är Norge ett föredöme. Där har man exempelvis tidigt satsat på bokväskor till idrottshallar – idrett og lesning – men även boksamtal med manliga idrottsförebilder. Att läsa är också en sport. Pojkarna vill ofta vinna något genom att läsa, hävdar vissa forskare. Att få bättre ordförråd eller få reda på saker kan vara en bra anledning för att läsa. Noveller, poesi, raptexter, serier, fackböcker, skönlitteratur – vad man läser spelar mindre roll, bara

FOTO: HENRIK MÖLLER

En åtgärd för att öka läsintresset är att öka utgivningen av böcker som killar efterlyser.

att man gör det. Biblioteket måste söka upp de här killarna och samtala. Gärna på oväntade platser och använda flera olika metoder, workshops, bildskapande och musik osv. På frågan om bibliotekarierna verkligen vill jobba med den här högljudda och ibland motionssvettiga gruppen, är Marianne Redman bestämd i sin uppfattning.

– Det är betydligt äldre, påverkade män som stör, förstör och luktar och absolut inte vill lyssna på vad andra säger. De får vi ta tag i varje dag så den här gruppen unga killar är ju rena drömmen för bibliotekarier, hävdar hon.

I förordet till studien kan man läsa att nya medieformat som dataspel kräver och utvecklar nya litteraciteter och läsarter hos sina användare. Därför krävs även vuxensamhället på nya kunskaper. Förstår vuxna att läsning är en tämligen asocial aktivitet jämfört med dataspel och tv-spel? Därför kanske högläsning, som exempelvis i läsklubben Festen (se BBL nr 2), kan vara ren lässtimulans för killarna, skriver länsbibliotekarien i Örebro, Peter Alsbjer i förordet till studien.

"Förstår vuxna att läsning är en tämligen asocial aktivitet jämfört med dataspel och tv-spel?"

– För oss på Länsbiblioteket kommer studien att ligga till grund för framtida prioriteringar. Landstingen väntas ju få statligt stöd vad gäller litteratur- och läsfrämjande från och med nästa år, inom ramen för kultursamverkansmodellen. Slutsatsen är att lösningen är en nationell biblioteksstrategi där en plan för läsfrämjande aktiviteter ingår, men även en plan för ett regionalt läsfrämjandeprojekt. ■

PROJEKT SOM STUDERADES I FÖRSTUDIEN:

- Att läsa är också en sport, Regionbibliotek Stockholm
- Läsande förebilder: ett läsprojekt för åk 7–9 och gymnasiet, Teleborg Centrum skola, Växjö
- Läsbryggan, Länsbibliotek Västernorrland
- Läsrörelsen, ideell förening
- Muhammad från Frostmofjället. Berättelser om manlighet i mångkulturella miljöer, Länsbiblioteket i Västerbotten
- Pojkar Läser – ett läsprojekt i Värnamo Kommun
- Pojkars läsning, Läsprojekt i skola, Botkyrka
- Utan språk är du körd! Länsbibliotek Sörmland

Problemlösning kopplat till ämneskunskaper

Även i PISA-rapportens andra del som för första gången mäter problemlösning halkar Sverige efter. I det digitala problemlösningsprovet, som utgår från vardagsnära problem som inte har direkt koppling till skolans ämnen, deltog 44 länder varav 28 OECD-länder. Sverige hamnar på en 25:e plats av 44 länder.

AV **HENRIETTE ZORN**

Det var i december förra året som PISA 2012 presenterades – rapporten om elevers kunskaper i matematik, naturkunskap och läsförståelse. I samband med att PISA 2012 genomfördes ett kompletterande PISA-prov som testar 15-åringars förmåga att lösa problem. Provet skiljer på statiska och interaktiva uppgifter. I de statiska uppgifterna får eleven all information som behövs, medan interaktiva uppgifter kräver att en del av informationen måste inhämtas genom att undersöka problemsituationen. Interaktiva problem kan tex uppstå i situationer där eleven ska hantera en obekant teknisk utrustning, tex en biljettautomat för inköp av färdbiljett.

I Sverige deltog 1250 svenska 15-åringar från 209 skolor. Svenska elever klarar de enklare (statiska) uppgifterna bättre men har svårare för de uppgifter som kräver att man ”kontrollerar och reflekterar”, skriver Skolverket och beskriver resultatet som ”oroande”.

Sveriges resultat (491 poäng) i det digitala problemlösningsprovet ligger under OECD-genomsnittet (500 poäng). De asiatiska länderna liksom Kanada, Australien och Finland ligger i topp – vilket är samma länder som också ligger i topp när det gäller ämneskunskaperna i läsning, matematik och naturkunskap.

Från Skolverkets sida ser man ett samband mellan god problemlösningsförmåga och goda ämneskunskaper. Flera experter som kommenterat PISA-provet i problemlösning har särskilt lyft fram vikten av läsförmåga som en grundläggande förmåga att klara andra ämnen och i förlängningen lösa problem.

Nyfikenhet, kreativitet, uthållighet och kritiskt tänkande är viktiga komponenter i problemlösning som i allt större utsträckning uppmärksammats som en viktig förmåga för att framgångsrikt klara utbildning och senare arbetsliv.

Det är också förmågor som sedan många år har betonats i svenska läroplaner och därför hade det varit rimligt att tro att det var ett område där Sverige kunde prestera starkare i, menar Skolverket.

I PISA 2012 har man mätt fyra problemlösningsprocesser:

- Undersöka och förstå
- Beskriva och formulera
- Planera och genomföra
- Kontrollera och reflektera

Var och en av dessa fyra problemlösningsprocesser bygger på förmågan att kunna resonera. Eleven ska kunna förstå förhållandet mellan olika variabler och mellan orsak och verkan samt kunna skilja på fakta och åsikter. Det handlar om att använda sig av redan tidigare inhämtade kunskaper och att, om det behövs, tillägna sig ny. Skolverket konstaterar att svenska elever är relativt sett starka på problemlösningsprocessen ”Undersöka och förstå” medan de är relativt svaga på den process som handlar om att ”kontrollera och reflektera”. Svenska elever har också bättre självförtroende beträffande den egna problemlösningsförmågan än genomsnittseleven i OECD. Däremot bedömer de sin uthållighet lägre än OECD-genomsnittet.

Noteras kan också att i Sverige har en högre andel av eleverna tillgång till dator jämfört med OECD-genomsnittet. I frågor som tex berör likvärdighet ger det digitala problemlösningsprovet vid handen att i Sverige är betydelsen av socioekonomisk bakgrund lägre för alla digitala prov jämfört med pappersproven. ■

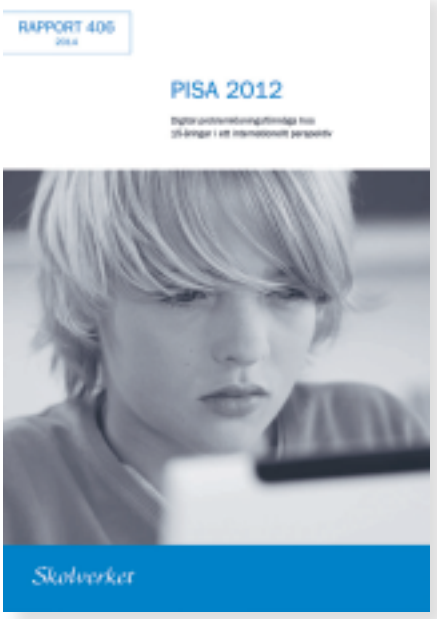

”Flera experter som kommenterat PISA-provet i problemlösning har särskilt lyft fram vikten av läsförmåga som en grundläggande förmåga att klara andra ämnen och i förlängningen lösa problem.

En frizon i en inhägnad vardag

FOTO: KRIMINALVÅRDEN

Hall-anstalten. Innanför taggtråden är det s k yttre skalet.

På högriskfängelset Hall lånas omkring 800 böcker i veckan. I biblioteket finns närmare 13 000 titlar vilket gör det till ett av Sveriges största fängelsebibliotek.

AV **HENRIETTE ZORN**

Låg utbildning är en av orsakerna till att man hamnar i kriminalvården – och missbruk. Men låg utbildning är ofta en långt vanligare orsak än missbruk. Det berättar Tommy Nyman, rektor på Halls Lärcentrum, för deltagarna i Svensk biblioteksförenings nätverk för bibliotek inom Kriminalvården. Nätverket är på studiebesök på anstalten och BBL har fått följa med.

Om man ska beskriva Hall i fyra ord skulle dessa kunna vara, taggtråd och åter taggtråd, betong och gallergrindar. Man går i fängelset utan att passera gå och väl innanför grindarna finns inte ens en papperskorg, inte en bänk men dock en klockstapel i trä – det enda aparta i en annars rätlinjig och sluten ödslighet.

Än så länge befinner vi oss i det s k ”yttre skalet” men snart ska vi, efter de nödvändiga säkerhetsåtgärderna, lotsas inåt, i kulvertarna under jord till biblioteket. All trafik till och från olika ställen i fängelset sker under jord medelst ett slussystem som nog kräver sin logistik. Det är inte precis meningen att klienterna (som det heter) ska stöta ihop med varandra.

Hall-anstalten som ligger fem kilometer utanför Södertälje, har anor från 1875 då det var ett hem för ”vanartiga” pojkar. 1940 blev Hall ett fängelse och ▸▸

FOTO: HENRIETTE ZORN

Klockstapeln på Hall avviker i den rätlinjiga ödsligheten.

har sedan dess byggts ut och renoverats i omgångar. Anstalten har 171 platser i säkerhetsklass 1, den högsta säkerhetsklassen och utrustad för att klara de ”mest riskfyllda intagna”. Cirka 270 anställda arbetar på Hall. Thomas Öhnell, Halls enda bibliotekarie, anställd av Kriminalvården, är en av dem. Biblioteket hör till den fritidsverksamhet som erbjuds utöver möjlighet till idrott i anstaltens stora sporthall. Annars är det obligatorisk sysselsättning som gäller: arbete i montering/förpackning, tvätteri, snickeri eller keramiktillverkning. Man deltar i olika behandlingsprogram och i de utbildningar som erbjuds via Lärcentrum: Vuxenutbildning på grundläggande och gymnasial nivå, svenska för invandrare samt läs- och skrivträning. I mån av resurser kan utbildning på högskolenivå förekomma. Man har även träning i vardagssysslor, hygien- och matlagningskurser och viss cirkelverksamhet i t ex föräldraskap och miljö.

Många av de intagna har ingen fullföljd utbildning och tampas med hinder som koncentrationssvårigheter samt läs- och skrivsvårigheter till följd av kort skolbakgrund och/eller neuropsykologiska funktionshinder.

Tommy Nyman berättar att han numera träffar ungdomar i häktet som är 15–16 år och som inte kan läsa alls – och nu talar vi inte nödvändigtvis om ensamkommande flyktingbarn eller unga med ett annat modersmål än svenska. De är alltså analfabeter i Sverige anno 2014.

– Men många är också bara helt enkelt ovana läsare, menar Tommy Nyman och berättar om de många andra utmaningar man som utbildningsanordnare har på ett fängelse där det dagligen kommer nya klienter, där somliga lämnar efter kort tid eller flyttas till andra anstalter. Vid förflyttning är det numera visserligen säkerställt att man kan fortsätta den kurs eller utbildning som man har påbörjat.

Eller bara en sådan sak som att ett öppet internet inte är tillåtet. Bättre ut! lyder devisen i Kriminalvårdens vision men man kan fundera över hur pass rustad man är för det digitala samhälle som möter en när man kommer ut.

– Vårt uppdrag, säger Tommy Nyman, är att hitta de intagna som behöver någon form av utbildning allra mest. Men det är svårt för det är också de personer som undviker oss allra mest. De är svåra att nå för de är i regel överhuvudtaget inte motiverade. Här kan biblioteken spela en stor roll i att sänka trösklarna till utbildning. Det måste helt enkelt till ett bättre samarbete mellan anstalternas lärcentra och biblioteken.

Han berättar att en kritik från skolinspektionen som man har fått är att man i undervisningen är för läromedelsbundna.

– Det finns en frustration över att det inte finns bibliotek på alla anstalter eller att de som finns, inte alltid är så bra.

Men nu har Kriminalvården aviserat ambitioner som rymmer ett bibliotekslyft (se notis på sid 23). Biblioteket i Hall ska bl a få ett modernare hyllsystem. Planer finns på att starta en läsecirkel och i augusti ska det för första gången bli kulturdagar på Hall med författarbesök och besök av teatergrupp.

Vår väg till biblioteket går i flera etapper: inlåsning av handväskor, ytterkläder, mobiltelefoner etc; två åt gången slussas in till ett rum utrustat med motsvarande flygplatsernas säkerhetsutrustning; av med skärp, skor eller annat som kan tänkas ge utslag, passering genom larmbågar, inlämning av id-kort och sluss ut i ett låst väntrum där syret så småningom tryter i takt med att rummet fylls på.

Promenad i kulvertkorridorer långt under jord. Målade väggar med varierande motiv och i färg. Arbetsterapi? Och så står det saker på väggarna som ”Förbanna inte mörkret, tänd ett ljus” eller ”Världen är en bra lärare men den kräver hög betalning”.

Via trappor tar vi oss upp mot ljuset igen. Biblioteket, som ligger på samma plan som själavården, är ett ombonat större rum. Bruno Mathson-stolar i cirkel runt ett bord och gallren framför fönstren är gjutjärnskonst designad av Sigvard Bernadotte. Bibliotekarie Thomas Öhnell berättar att biblioteket är det enda ställe i fängelset där man kan öppna fönstren. Vilket klienterna ibland gör trots att det är många minusgrader ute… bara för att få känna luft.

I biblioteket finns ingen kameraövervakning. Den officiella förklaringen är av integritetsskäl men någon i nätverksgruppen tror snarare att det kan handla om ekonomi. Kameraövervakning och dito utrustning är dyrt.

På nyhetssnurran i biblioteket finns böcker av t ex Alice Munro och av det danska poetstjärnskottet Yahya Hassan samt mycket ryska böcker. 2013 hade Thomas Öhnell 140 000 kronor i budget och den summan ska räcka till alla utgifter.

Upp till 20 intagna kan vara i biblioteket samtidigt men det sker sällan. Bibliotekets öppettider följer sporthallsschemat – de intagna får alltså välja om de vill tillbringa tiden i sporthallen eller på biblioteket. Sporten eller bibblan? I det valet kan man anta att sporten avgår med segern. Dumt, tycker en del i nätverksgruppen. Borde inte bibliotekstiden separeras från sporten?

Thomas Öhnell som arbetat i tio år på Hall har en annan uppfattning. Det händer att klienter som har lite sporthallstid över släntrar upp till biblioteket och tillbringar resterande tid där och det är ofta personer som vanligtvis inte kommer till biblioteket.

Alla avdelningar utom säkerhetsavdelningen Fenix – fängelset i fängelset – har möjlighet att besöka biblioteket, en avdelning i taget. Säkerhetsavdelningen får besök av bibliotekarien som har med sig boklistor som de intagna kan beställa från. Bokvagnar slipper inte in där.

FOTO: HENRIETTE ZORN

Hall är en av de sju anstalterna i Sverige som har högst säkerhetsklass.

Det är klienterna på säkerhetsavdelningen som lånar mest, enligt Thomas Öhnell.

Deltagarna i nätverksgruppen för bibliotek inom Kriminalvården är ganska överens om vilken typ av böcker som läses mest på anstalterna: biografier och fantasy, böcker med verklighetsbakgrund, gärna kriminallitteratur och LL-böcker, där utlåningen har ökat. I gruppen är man också överens om att det idag jämfört med för tio år sedan finns en större öppenhet bland de intagna ifråga om egna läshinder. Man är öppnare med att man inte kan läsa, man skäms inte. Och eftersom man just inte har så stor vana vid att läsa böcker är man relativt fördomsfri ifråga om genrer.

Någon nämner det stora intresset för matlagningsböcker som tycks finnas – ett intresse som kan hänga samman med den självförvaltningspolicy som finns på vissa av anstalternas avdelningar. Självförvaltning innebär att en grupp intagna bor tillsammans på en avdelning där gruppen ansvarar för vardagssysslor som städning, tvätt och just matlagning.

Klienterna som söker sig till biblioteket och som hittar en väg in i böckernas värld vittnar om, enligt bibliotekarier som arbetar på fängelser, hur de varvar ner på biblioteket och hur de blir lugna av att läsa. I en inhägnad och frihetsberövad vardag är biblioteket en frizon – om det så bara handlar om att gå dit för att andas luft från ett öppet fönster. ■

Ett bibliotekslyft för kriminalvården

Just nu skissar Kriminalvården på ett projekt som man kallar för ”KV bibliotek” som syftar till ett bibliotekslyft. Det avslöjade Nils Öberg, Kriminalvårdens generaldirektör, när han talade vid Svensk biblioteksförenings Nätverksträff för bibliotek inom kriminalvården.

Projektet är ett led i det arbete som nu genomförs för att skapa en ny sammanhållen organisation och nya strukturer för en modernare kriminalvård. Den nya organisationen väntas vara på plats i höst och då hoppas man också kunna presentera ett förslag för hur Kriminalvården bl a bättre kan utnyttja biblioteksverksamheten och bibliotekariernas fulla potential i till exempel arbetet med att bryta klienters isolering. Man vill också ge biblioteksverksamheten en nationell ram där alla ska ha tillgång till en bibliotekarie och där verksamheten bedrivs efter klara riktlinjer och normerade standarder.

– Vi vill också bli bättre på att beakta mångfaldsfrågorna eftersom dessa aktualiseras hos många av våra klienter och för den delen även anställda, säger Nils Öberg.

På nätverksträffen talade han mycket om de små stegen som kan betyda stora kliv och inte minst vilken kraft och betydelse språket och orden har för förändring, som verktyg att bygga självkänsla och självförtroende men också som vapen mot fördomar.

– Allt bygger ju på kommunikation och litteraturen tillhandahåller en hel värld av verktyg.

Kriminalvårdens moderniseringsprojekt innebär en genomlysning av alla delar i verksamheten: renoveringar av slitna anstalter, kompetensutveckling för personal, klientkartläggningar för att nå en mer problemfokuserad behandling, omgörning av Kriminalvårdens tidning Runtkrim och som sagt inte minst något som kan bli ett bibliotekslyft. **HZ**

FOTO: NICLAS SANDBERG/KRIMINALVÅRDEN

Nils Öberg.

På solid ideologisk grund – biblioteksmanifesten och dess historia

AV **BARBRO THOMAS**

FN-ORGANET UNESCO GRUNDADES år 1945, med den övergripande målsättningen att främja det internationella samarbetet inom utbildning, vetenskap, kultur och kommunikation. Under organisationens första årtionden stod biblioteksfrågorna högt på dagordningen. Redan vid Unescos andra generalkonferens, som hölls år 1947, togs beslut om att utarbeta ett manifest för folkbiblioteken. Syftet var att öka förståelsen för och insikten om folkbibliotekens betydelse för demokrati, utbildning och bildning – inte minst i kampen mot analfabetismen. Uppdraget att utforma ett manifest gick till André Maurois (1885–1967), författare och ledamot av franska akademin.

Maurois förslag – en välformulerad engelsk och en lika välformulerad fransk version – antogs av Unesco år 1949. I manifestet framhölls folkbiblioteket som en demokratisk institution som ska tillgodose den vuxna befolkningens bildningsbehov, men också komplettera skolans arbete och utveckla läslusten hos barn och ungdom. Som grundläggande principer fastslogs att biblioteket ska vila på laglig grund, bekostas av allmänna medel och vara öppna för alla.

Manifestet, med rubriken ”Folkbiblioteket en levande kraft i folkbildningens tjänst”, publicerades i form av en affisch och en broschyr. Det översattes till de stora världsspråken och fick stor spridning. Målgrupp var i första hand allmänheten, som uppmanades att stödja biblioteksutvecklingen och att, där bibliotek saknades, kräva sådana. För att främja att manifestets idéer också omsattes i handling, medfinansierade Unesco inrättandet av tre modellbibliotek (pilot libraries). Det första, i Delhi, invigdes år 1951 av premiärminister Nehru. Senare inrättades modellbibliotek i Medellín, Colombia och i Enugu, Nigeria. Avsikten var att dessa mönsterbibliotek skulle tjäna som förebilder och inspirera till efterföljd. I Unescos regi hölls även en rad bibliotekskonferenser med deltagare från hela världen. Till exempel Unesco-konferensen ”The role of libraries in adult education” som hölls i Malmö år 1950, med Malmö stadsbibliotek som värd.

Manifesten revideras. Unesco och IFLA etablerade tidigt ett nära samarbete och träffade år 1947 en formell överenskommelse, som bland annat innebar att IFLA skulle vara Unescos samarbetspart i biblioteksfrågor. IFLA kom därför att svara för de omarbetningar av folkbiblioteksmanifestet som genomfördes i början av 1970-talet respektive 1990-talet.

Unesco hade proklamerat 1972 som det internationella bokåret, där man bland annat ville belysa obalansen i bokproduktion mellan rika och fattiga världsdelar. Inför bokåret uppdrogs åt IFLA att omarbeta 1949 års folkbiblioteksmanifest. I den reviderade version, som som antogs år 1972 får barnen större utrymme. Texten speglar också den begynnande teknikutvecklingen och lyfter fram mikrofotograferat tryck, film, diabilder och grammofonskivor som självklara komponenter i bibliotekens bestånd. Bibliotekets roll som kulturcentrum lyftes fram. Den kanske mest omvälvande förändringen är att folkbiblioteket nu också ska tillgodose användarnas behov av förströelseläsning. I början av 1990-talet initierades en ny översyn. Denna gång av IFLA. Den främsta anledningen var nu att teknik- och medieutvecklingen inneburit stora förändringar för bibliotekens verksamhet. En tredje version av folkbiblioteksmanifestet antogs av Unesco år 1994.

Den ursprungliga versionen, utarbetad av Maurois, utmärker sig för sin språkliga elegans. Senare versioner, som utformats av professionen och för professionen, är författade på en mer byråkratisk prosa. Bortsett från stilistiska variationer återfinns i samtliga versioner de grundläggande principerna: att folkbiblioteket ska vila på laglig grund, bekostas av allmänna medel, vara öppna för alla samt att tjänsterna ska vara avgiftsfria.

Folkbiblioteksmanifestets inflytande. Det är omvittnat att folkbiblioteksmanifestet på många håll i världen har tjänat som vägledning och inspiration i biblioteksuppbyggnaden. Inte minst i utvecklingsländerna. Till exempel i de afrikanska stater som blev självständiga under 1950-talet. Det är också omvittnat att manifestet under 1980- och 90-talen kom till praktisk användning i Portugal och i Spanien, när man efter diktaturernas fall, satsade på en omfattande biblioteksuppbyggnad.

Det är mer oklart om manifestet satt så stora spår i svensk biblioteksutveckling. En svensk version av 1949 års folkbiblioteksmanifest publicerades i BBL (1950/1). Utan kommentar eller ord på vägen. Även 1972 års version publicerades i BBL (1972/7). Inte heller nu med

någon kommentar eller anvisning. I bevarade skriftliga källor finns inga spår av att manifestet under 1950- och 70-talen skulle ha förekommit i den svenska biblioteksdebatten. En möjlig förklaring skulle kunna vara att folkbiblioteken under 1950-talet hade en mycket gynnsam utveckling, vilket i kombination med den stora kommunreformen bidrog till att intresset riktades åt annat håll. En annan distraherande faktor kan ha varit att det då pågick förberedelser för den stora rationaliseringsutredningen (Organisation och arbetsmetoder vid kommunala bibliotek, 1960). 1970-talet präglades av diskussionen om den nya statliga kulturpolitik som utredningen Ny kulturpolitik dragit upp riktlinjerna för. Dessutom inföll den andra vågen kommunsammanläggningar under 1970-talets första hälft. Svenskt biblioteksväsen hade kanske helt enkelt inte tid med folkbiblioteksmanifestet. Eller så ansågs det överflödigt och att svenska folkbibliotek inte hade behov av internationella rättesnören.

1994 års folkbiblioteksmanifest har rönt en större uppmärksamhet. Det översattes och publicerades i Svenska Unesco-rådets skriftserie (1995/2), med en introduktion av statssekreteraren i Utbildningsdepartementet. Senare publicerades folk- och skolbiblioteksmanifesten i Svenska Unesco-rådets skriftserie (2006/1) också nu med introduktion av Utbildningsdepartementet. Med stöd från Statens kulturråd bildades ett biblioteksnätverk med uppgift att arbeta i manifestets anda. I nätverket ingick biblioteksföreträdare från Sydeuropa, Baltikum och Afrika. Initiativet hade tagits av biblioteket i Ljusdals kommun, som också höll i projektet.

I den nya bibliotekslag som trädde i kraft den 1 januari 2014 finns formuleringar som förefaller ha inspirerats av manifestet. Till exempel i ändamålsparagrafen där det anges att biblioteken ska verka för det demokratiska samhällets utveckling genom att bidra till kunskapsförmedling och fri åsiktsbildning. Senare i lagtexten framhålls bland annat att folkbibliotekens utbud av medier och tjänster ska präglas av allsidighet och kvalitet.

Vad är ett manifest? Det finns ett otal manifest för olika områden, med viss tyngdpunkt på politik. Avsikten med ett manifest är att tydligt fastslå till exempel grundläggande principer eller idéer. Genom folkbiblioteksmanifestet uttryckte Unesco vikten av att medlemsstaterna inrättade och utvecklade folkbibliotek i den anda som angavs, nämligen folkbiblioteket som en del i ett demokratiskt projekt. Under senare år har IFLA kommit att utarbeta manifest för olika bibliotekstjänster, varav flera även antagits av Unesco.

Gemensamt för samtliga är att de har sin utgångspunkt i FN:s allmänna förklaring om de grundläggande mänskliga fri- och rättigheterna, vilka har en stark koppling till bibliotekens grundläggande uppgifter att medverka till yttrandefrihet, fri åsiktsbildning och en likvärdig tillgång till information, kunskap och kultur.

Folk- och skolbiblioteksmanifesten avsåg särskilda bibliotekskategorier, medan senare tillkomna manifest kan avse bibliotekstjänster till särskilda grupper eller specifika bibliotekstjänster. Kanske finns det anledning att ställa frågan: hur många manifest behövs inom området bibliotek och information? Finns det risk att alltför många inte förstärker, utan snarare förminskar effekten? Ska man kanske hushålla med beteckningen manifest och reservera formen för att uttrycka de mer grundläggande politisk/ideologiska biblioteksprinciperna? Och i stället välja rekommendationer eller riktlinjer för dokument med högre detaljeringsgrad?

På solid grund. Det folkbiblioteksmanifest som antogs för cirka sextio år sedan vilade på solid biblioteksideologisk grund, på tankegods och värderingar som processats under lång tid. Möjligen kan man spåra idéerna till Gabriel Naudé (1600–1653) och den bibliotekssyn som han gav uttryck för i skriften ”Advis pour dresser une bibliothèque” som publicerades 1627. Enligt Naudé ska ett bibliotek vara tillgängligt för alla. Samlingarna ska spegla alla åsiktsriktningar – även de mest kontroversiella. Detta för att läsaren själv ska bilda sig en uppfattning om vad som är sant och vad som är irrläror. I sin CV kunde Naudé ha tagit upp att han år 1652 varit kunglig bibliotekarie hos drottning Kristina. Tyvärr blev det inte aktuellt. Det svenska klimatet blev för påfrestande och Naudé avled 1653 på hemfärden till Paris. André Maurois var förmodligen inte okunnig om sin landsmans anvisningar om vad ett bibliotek är och bör vara. Det var knappast heller Valfrid Palmgren. ■

I syfte att sprida kännedom om manifesten har Svenska Unesco-rådet i samarbete med Svensk biblioteksförening nyligen publicerat en skrift med samtliga av Unesco och/eller IFLA antagna manifest inom biblioteksområdet.

Förtjänsttecken till Barbro Bolonassos

Barbro Bolonassos, bibliotekschef i Fisksätra i Nacka, tillika ledamot i Svensk biblioteksförenings styrelse, har tilldelats Stockholms Läns Bildningsförbunds förtjänsttecken 2014.

Stockholms läns bildningsförbund (SLB) delar varje år ut förtjänsttecken till någon som gjort stora insatser för att inspirera andra att engagera sig inom folkbildningen i Stockholms län. Det kan vara en stor eller flera mindre insatser under en följd av år. Insatsen ska ha haft ett intresse av att stimulera och tillfredsställa andras mänskliga behov, att träffa andra människor samt att lära mer om något ämne. Insatsen skall präglas av folkbildningens värdegrund, gynna demokratin, folkhälsan och den personliga utvecklingen.

Nyligen publicerade Svensk biblioteksförening i samarbete med Unesco en skrift där man samlat bibliotekens internationella manifest. Man kan nog med rätta säga att Barbro Bolonassos – som också sitter i Svensk biblioteksförenings styrelse – är en fanbärare för IFLA:s biblioteksmanifest. Själv säger hon att biblioteket i Fisksätra, där hon varit verksam i 17 år, är ett Unescobibliotek.

– Jag brukar säga att om jag har gjort det som står i Folkbiblioteksmanifestet och kan pricka av det, då kan jag sova gott om natten, menade Barbro Bolonassos i sitt föredrag ”Att leva och andas IFLA:s etiska regler för bibliotekarier och informationsspecialister”.

Föredraget hölls under en konferens som Svensk biblioteksförening och Unesco anordnade i samband med att manifestskriften släpptes.

– Jag kommer från ett bibliotek som har besök av människor som kommer från hundra länder. Allt som sker i världen känns på golvet varje dag.

Sitt föredrag ägnade Barbro Bolonassos åt att läsa de etiska reglerna, ”vår bibel”, högt och därefter problematisera och exemplifiera. Tanken är att de etiska reglerna ska vara något att ta stöd i, att kunna luta sig mot och att de ska underlätta att följa det uppdrag som biblioteken har. Framför allt bidrar de etiska reglernas olika paragrafer om t ex objektivitet, praktiskt stöd till missgynnade personer, personlig integritet, yrkeskompetens m m till en diskussion som ständigt måste föras.

– Etik lever inte i ett lufttomt rum – etik måste hela tiden diskuteras, gärna genom konkreta exempel. Bibliotekens roll är att visa på olika sätt att tänka, att stå upp och agera, argumentera, menar Barbro Bolonassos.

Barbro Bolonassos förlänades utmärkelsen den 1 april på SLB:s årsmöte. Någon motivering finns inte att tillgå men man kan gissa att hon belönas för sitt idoga arbete med att göra Fisksätra bibliotek till ett bibliotek verkligen för alla, till en central aktör i lokalsamhället som bidragit till en positiv utveckling och för att hon skapar ett korsdrag av olika sätt att tänka på sitt bibliotek.

FOTO ELISABETH OHLSON WALLIN

Bland SLB:s medlemmar återfinns en rad folkhögskolor i länet, studieförbund och Regionbibliotek Stockholm, som nominerade Barbro Bolonassos.

Det är styrelsen för SLB som beslutar vem eller vilka som får årets förtjänsttecken. **HZ**

NY TIDSKRIFT

Fyrahundrafemtio – mer än böcker
utgår från läsandet snarare än läsningar

AV **ELSA JOHANNESSON**

En ny litterär tidskrift, behövs det? Lasse Winkler, tidigare chefredaktör för Svensk Bokhandel, gav nu i mars ut sitt första nummer av det nya bokmagasinet Fyrahundrafemtio. Numret är det första av sex per år, och har sin utgångspunkt i de kommande månadernas bokutgivning och dess innehåll.

Till sin hjälp har Winkler medarbetare med erfarenheter inte bara från Svensk Bokhandel utan även Göteborgs-Posten, musiktidningen Lira, sporttidningen Offside och från de grävande journalistiska tidskrifterna Filter och Scoop. Ambitionen är att mer vara en ”musiktidning för bokläsare” snarare än ett vanligt litterärt magasin. Innehållsmässigt har Fyrahundrafemtio i media redan kallats för en blandning av Vi läser och Svensk bokhandel, och till det kan fogas ett mått Filter och Etc, vilket borde vara en drömblandning för den litterärt bevandrade, samhällsintresserade läsaren.

Debutnumret har tagit drygt ett och ett halvt år att förbereda, och det märks. Ett virrvarr av idéer och diskussioner vräker över läsaren i en störtflod när man öppnar tidskriften, och många av snackisarna i kulturmedia under de senaste åren hamnar mellan pärmarna på debutnumret: författarpseudonymer, Snowden, Jens Odlander, fanfiction, köpstopp, narcissism och psykoanalys, för att nämna några få.

Ambitionen och spretigheten gör att tidskriften ofta känns som ett fanzine, ett nördarnas kärleksbarn, och rubriker som ”Befria din inre besserwisser” och det flitiga användande av roliga listor över allt från nya genrer inom skönlitteraturen till Kristian Lundbergs alltför (?) täta utgivning av böcker förstärker intrycket. Det positiva med fanzinets djupdykningar i specialämnen är att läsaren kan få initierade texter där det faktiskt känns som att man läser något helt nytt, men det kan också medföra att skribenterna ibland glömmer bort vad en journalistisk text är till för: att skapa övergripande sammanhang för läsaren. De många skiftande ämnena i Fyrahundrafemtio kan först vara lite överväldigande, men skribenterna undviker fällan och lyckas med att göra varje text sammanhängande och lättillgänglig i sig.

Bland de fastare inslagen finns bl a Vägvisaren till den nya utgivaren (”Framtid”), som är tänkt att fungera som en guide över de kommande månadernas utgivning, och Cirkeln, en avdelning som speciellt riktar sig till landets bokcirklar med krönikor och lästips. En stor del av magasinet ägnas också åt tre återkommande reportage, varav målet är att ett av dem ska behandla en aktuell samhällsfråga, ett andra behandla frågeställningar och idéer som handlar om bokbranschen samt slutligen det tredje, ett författarsamtal som fokuserar på författarens idéer snarare än en specifik bok.

Särskilt minnesvärt i debutnumret är den längre artikeln om Marko Werner, som packar böcker i skift för Amazon i Tyskland för drygt 16 000 kr i månaden. Texten undersöker opartiskt och lågmält både marknaden och villkoren för bokdistributionen samt de större samhällsimplikationerna.

Är det detta som är framtiden för bokkonsumenterna – å ena sidan den stora mångfalden av titlar och skapandet av arbetstillfällen, å andra sidan de låga lönerna och prispressen på förlagen som förmodligen leder till minskad utgivning?

En annan tänkvärd artikel är intervjun med paret Gustav Edman och Lisa Bjärbo, som bestämt sig för att se vad som händer om Edman enbart läser texter av kvinnliga skribenter under 2014. Att män och kvinnor (omedvetet?) väljer böcker skrivna av författare av samma kön är känt sedan länge, men hur stor roll spelar det för åsikter och världsbild? Edman har visserligen inte hunnit läsa så mycket ännu eftersom vi befinner oss i början av året, men det är intressant att han även har bestämt sig för att rensa ut i sociala medier som Twitter och Facebook och har ”avföljt” de manliga skribenterna. Eftersom en stor del av det vi läser idag är digitalt, som t ex bloggar, är det motiverat att titta närmare på om det är lika genusuppdelat som det ”traditionella” läsandet och om det påverkar oss långsiktigt.

Framför allt är Fyrahundrafemtio något så härligt som en tidskrift som vänder sig till vana läsare och verkligen uppmuntrar till litterärt läsande. Snarare än att skriva litteraturkritik utgår magasinet från berättande journalistik, dvs läsandet snarare än läsningar. Nya böcker och klassiker, alla slags genrer och sätt att läsa uppmuntras. Onödiga citat av litteraturvetenskapliga filosofer, recensionsklichéer som ”vårens bästa bok” och påbud om vad man ”måste” läsa lyser för det mesta med sin frånvaro. Det finns en äkta och djup respekt för läsarnas intelligens och skiftande intressen – det populärkulturella anslaget och tonen innebär inte att man nöjer sig med att rekommendera ”populärkulturella” böcker.

Vad finns det för framtid för Fyrahundrafemtio? Eftersom innehållet spretar så mycket borde det kunna finnas en stor mängd potentiella läsare. Frågan är bara om dessa först hittar fram till tidskriften, och sedan till den del av tidskriften som berör dem. Gissningsvis kommer tidskriftens fokus att skärpas lite mer efter hand. Fyrahundrafemtio ska enbart finnas som papperstidning, och det är en anomali i dagens IT-fixerade samhälle, där det snarare brukar vara tvärtom – frågan är om det hjälper eller stjälper?

Ur biblioteksperspektiv känns den i alla fall mycket lovande som pedagogiskt verktyg. Jag kan se framför mig Fyrahundrafemtio placerad i centrum på ett bokbord på folkbiblioteket, omgiven av några av de många titlar som är en del av flödet i tidskriften. Med hjälp av det tillhandahållna bokindexet i slutet av tidskriften är det en enkel sak att få ihop.

Och titeln Fyrahundrafemtio? Den anspelar på Ray Bradburys klassiska dystopi *Fahrenheit 451*, där 451 grader Fahrenheit sägs vara då böcker börjar brinna. Vad det ska betyda i det här fallet är öppet för tolkningar, men romanen borde förstås också vara med på det där bokbordet. ■

BBL KOMMENTAR

En solig historia från en vänförening

Det finns en solskenshistoria att berätta från Bergshamra, en liten ort strax norr om Stockholms innerstad, i en avlägsen arm av kranskommunen Solna. I januari 2012 minskades öppethållandet på Bergshamra bibliotek, filial till Solna stadsbibliotek, från sex till fyra dagar i veckan. En namninsamling visade att många Bergshamrabor var arga och ledsna över det. Så under våren 2012 bildades Bergshamrabibliotekets Vänner. Det tog ett och ett halvt år av intensiv aktivitet med uppvaktningar, politikermöten och kulturella aktiviteter från vännernas sida.

Men från och med 1 januari 2013 är biblioteket åter öppet sex dagar i veckan med personal. Besöks- och utlåningssiffrorna skjuter i höjden!

En solskenshistoria har ett lyckligt slut. För oss som bildade Bergshamrabibliotekets Vänner gäller det nu att se till att vår historia i varje fall inte får ett brått slut, så som skett med många vänföreningar genom åren.

I slutet av 2012 gav Biblioteksmuseet ut den lilla skriften *Bibliotekens Vänner* skriven av Barbro Thomas, Margareta Törngren och Tommy Olsson. Där listas över 100 existerande vänföreningar. Många av dem blomstrar, andra har sannolikt minimal eller ingen aktivitet idag. Kortfattat och konkret beskrivs här historia och verksamhet på många håll i landet. Den första vänföreningen bildades 1918 i Linköping och finns fortfarande kvar. Många av de tidiga föreningarna kom till för att samla in pengar till bokanskaffning, och senare har det gällt att hindra nerdragningar eller nedläggningar. Många ordnar kulturella aktiviteter på biblioteken. Men många har varit uppflammande kampgrupper, som ganska snabbt har falnat och blivit aska.

1958 samlades vänföreningarna för första gången på nationell nivå i Sällskapet Bibliotekens Vänner (1958–1970) som gav ut föreningstidskriften ”Läste ni?” Den utkom fram till 1964 och ersattes 1966 av ”Studiekamraten”. SBV:s årsmöten var välbesökta och det var en aktiv part i biblioteksdebatten. Den uppmuntrade nya lokalföreningar att starta, och fick både uttalat och substantiellt stöd från det som då hette Sveriges Allmänna Biblioteksförening (idag Svensk biblioteksförening, reds anm.) och flera olika myndigheter. Men aktiviteten tynade och dog med tiden. I början av 1990-talet tillkom ett antal nya föreningar i samband med Författarförbundets ”Nationalkampanjen Rädda Biblioteken” då ett stort antal bibliotek i landet hotades av nedläggning.

Skriftens avslutande ”slutsatser och analys” har som första rubrik ”Varför vill det sig inte?” I USA, England, Tyskland och Frankrike finns livaktiga och betydelsefulla vän-organisationer, men inte här. Sista meningarna i skriften lyder:

”Frågan är emellertid huruvida biblioteken vore betjänta av mer långsiktigt verkande stödtrupper och vilken roll bibliotekens vänner skulle kunna spela idag. På svensk mark har den frågan sällan förekommit i biblioteksdebatten.”

Vi i Bergshamrabibliotekets vänförening vill just vara en av de ”långsiktigt verkande stödtrupperna”. Men det kräver inte bara några enskilda eldsjälar, utan vi måste arbeta för en kontinuerlig eld, inte bara en gnista. Vår årliga bokloppis ger struktur åt föreningen, vi försöker göra den till en del av en dag för Bergshamra torg. Föreningen har cirka 150 betalande medlemmar, vi får numera evenemangsbidrag från kommunen. En annan förutsättning är vårt goda samarbete med bibliotekets personal, som ju representerar en långsiktighet.

För personalen har de nya öppettiderna blivit en kraftig stimulans. I samma veva införde kommunen det s k Meröppet. Biblioteket är upplyst och tillgängligt mellan kl 08.00 och 22.00 varje dag i veckan. Det gäller för de besökare över 18 år som undertecknat ett löfte att bruka sitt bibliotekskort och sin kod för att själva gå in och använda biblioteket, utan personal och utan att släppa in någon annan.

De registrerade besökssiffrorna på Bergshamrabiblioteket har ökat med över 60 procent om man jämför mars månad i år med förra året. I verkligheten är det ännu mer, eftersom vuxna får ta med sig barn som inte registreras, och de förskolegrupper som numera ofta kommer till biblioteket på morgnarna bara registreras som ett besök. Utlåningen har gått upp med 9 procent. Och ändå var detta bara den tredje månaden som Meröppet var i funktion. Vänföreningen har dessutom tre fungerande bokcirklar igång med sammanlagt ungefär 25 deltagare, vi ordnar en mycket populär bokloppis varje september, och brukar ha två författarmöten och tre föredrag eller högläsningar med efterföljande samtal per termin, förutom årsmöte och vårfest med kulturinslag. Bergshamra har cirka 9 000 invånare. Som mest har vi haft hundra åhörare på författarmöten. Men också en vanlig lördagseftermiddag drar vår högläsning 25–30 deltagare. Folk vill läsa, höra och samtala om litteratur!

VANNA BECKMAN
Bergshamrabibliotekets Vänner

Lilla Hjärtat-debatten och den osynliga professionen

Det saknas ett formellt forum dit bibliotekarier kan vända sig i kontroversiella frågor. Den reflektionen gör Martina Karlsson och Sandra Lundin Hedlund under arbetet med uppsatsen *Lilla hjärtat och alla små brokiga bibliotekarier. En studie av hur Lilla Hjärtat hanterats på folkbiblioteken.*

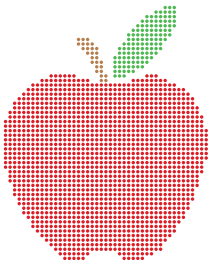

Martina Karlsson och Sandra Lundin Hedlund
Lilla Hjärtat och alla små brokiga bibliotekarier. En studie av hur Lilla Hjärtat hanterats på folkbiblioteken.

KANDIDATUPPSATS I BIBLIOTEKS- OCH INFORMATIONSVETENSKAP VID INSTITUTIONEN BIBLIOTEKS- OCH INFORMATIONSVETENSKAP, BIBLIOTEKSHÖGSKOLAN, 2013.

UPPSATSFÖRFATTARNA BELYSER HUR debatten om Lilla hjärtat påverkat biblioteken och vilka argument bibliotekarier har tagit intryck av, vilka ”kognitiva auktoriteter” man har litat på inför sina beslut att antingen gallra eller behålla Stina Wirséns böcker om Lilla Hjärtat.

Utgångspunkten är alltså den omfattande, komplexa och stundtals hätska debatt som tog fart i och med att filmen ”Liten skär och alla små brokiga” hade premiär på Folkets Bio i september 2012. Filmen, som är baserad på Stina Wirséns figurer i barnboksserien ”Bebisbrokiga”, ifrågasattes i ett inlägg på Folkets Bios Facebook-sida, då en etnolog och genusforskare ansåg att Lilla Hjärtat bygger på en rasifierad stereotypisering. Andra inlägg jämförde Lilla hjärtat med nidbilder, som blackface-, golliwog- och pickaninnykarikatyrer. Detta bemöttes med invändningar och försvar för Wirsén, som t ex att hennes figurer snarare gestaltar mångfald.

Den intensiva diskussionen spred sig vidare på internet och i andra medier, för att klinga av först då Stina Wirsén i november 2012 tillkännagav att hon slutar rita Lilla Hjärtat.

Böckerna hade dittills varit populära och funnits i hyllorna i många bibliotek. Det blev alltså filmen som också gjorde böckerna problematiska. Några bibliotek tillkännagav att de tagit bort böckerna, andra att de tänkte behålla dem.

Debatten om Lilla Hjärtat märktes också i vad man kan sammanfatta som facktidskrifterna, som Biblioteksbladet, Bibliotek i Samhälle (BiS) och Ping. Den fördes också på mejllistan Biblist, men i den breda debatten dominerade andra än biblioteksföreträdarna.

Uppsatsen lyfter därmed fram röster som inte hörts, framförallt undersöker man hur besluten fattats för och emot Wirséns böcker.

Teorin som Martina Karlsson och Sandra Lundin Hedlund utgår ifrån är den om kognitiva auktoriteter som Patrick Wilson 1983 utvecklade i sin bok *Second-hand Knowledge: An Inquiry into Cognitive Authority.*

Tesen är att människor skapar och skaffar sig kunskap på två sätt, dels genom förstahandsupplevelser, dels genom vad man i andra hand lär sig av andra. Det sistnämnda blir en fråga om vem som står bakom andrahandsinformationen. Den kognitiva auktoriteten blir den eller dem man väljer att lita på, inte bara när det kommer till fakta utan i hög grad när det kommer till värderingar, som den om Lilla Hjärtat är eller inte är en rasistisk nidbild. I uppsatsen intervjuas sju bibliotekarier, några har chefspositioner, andra är bibliotekarier och barnbibliotekarier, några av dem arbetar vid huvudbibliotek, andra vid filialer.

Biblioteken där de intervjuade är verksamma hade alla minst två av böckerna om Lilla Hjärtat i sitt bestånd när debatten bröt ut, därefter har man gjort olika val. Fyra väljer att ha kvar böckerna, två väljer att gallra ut dem helt, en gallrar ett exemplar och flyttar resten till magasinet.

Besluten föregås inte av särskilt mycket intern diskussion. Tre av de intervjuade svarar att Lilla Hjärtat överhuvudtaget inte diskuterades på arbetsplatsen, trots den heta debatten i det omgivande samhället. Inte heller har det på de sju biblioteken förekommit synpunkter ”utifrån”, från exempelvis besökare eller kommunpolitiker.

Några av bibliotekarierna hade själva inte i någon större utsträckning tagit del av debatten. Andra tyckte den var intressant, ett ”wake-up-call” och ytterligare andra menade att kritiken mot Wirsén var för hård. En annan åsikt var att Wirsén blev en ”martyr”.

De debattröster som bibliotekarierna påverkades av var barnboksförfattare och illustratörer, recensenter, enskilda bloggare och egna vänner. Det framgår att de haft större tillit till professionella barnbokskapare än till kulturdebattörer och journalister.

En av bibliotekarierna säger att han uppfattade det

som att det ”i biblioteksvärlden” rådde konsensus om att Lilla Hjärtat inte var något att diskutera: ”Hade stora och mäktiga aktörer inom biblioteksväsendet gått ut och sagt att dom tänkte gallra, så hade jag själv varit tvungen att ta mig en rejäl funderare”.

Och som uppsatsförfattarna konstaterar så saknas det alltså ett forum dit bibliotekarier kan vända sig för att diskutera och få råd gällande kontroversiella och komplexa frågor, där Lilla Hjärtat bara är ett av flera exempel. Man nämner förstås Biblist som ständigt tillgängligt diskussionsforum, men påpekar att debattinlägg riskerar att försvinna i mejllistans dagliga flöde av information.

Uppsatsen ger intressanta perspektiv på en medialt het debatt där biblioteksprofessionen inte var särskilt synlig. Författarna påminner också om glappet mellan bibliotekariernas professionella kompetens å ena sidan och å andra sidan allmänhetens uppfattning om vad som ska finnas och inte finnas på biblioteken.

Oavsett tillfälligt rådande debattklimat ingår det i bibliotekariernas arbetsuppgifter och uppdrag att göra urval, köpa in samt att gallra.

Låt naturen gå i arv.
www.naturskyddsforeningen.se/testamente
PG 90 1909-2. 08-702 65 00
Naturskyddsföreningen

Det räcker inte med yttrandefrihet för att få människor att tala

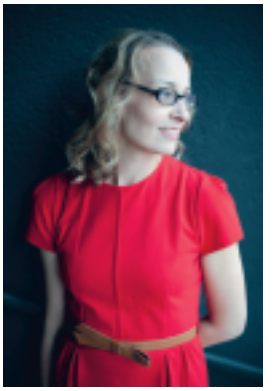

VET DU VAD prekariatet är? Är det något som det pratas om på din arbetsplats? Om det växande prekariatet och folkbibliotekets roll? Nej, jag misstänkte det.

Att leva i prekariatet är att leva i ständig oro och otrygghet. Kommer du ha mat i morgon, kommer du att behöva flytta igen från ditt tillfälliga boende, kommer de dåligt betalda timvikariaten att räcka till att betala räkningarna och kommer de ens vilja ha dig som timvikarie nästa månad? Och hur ska det gå för din familj? Hur är man ens en bra förälder under sådana förhållanden?

I prekariatet finns det inte utrymme för drömmar och planer. Och hand i hand med fattigdomen går den psykiska ohälsan. Vem skulle inte få ångest och bli deprimerad av denna påtvingade rastlöshet?

Prekariatet är där du inte vill att dina barn ska hamna.

Jag lyssnar på ett samtal med den finlandssvenska författaren Mathias Rosenlund om hans debutroman *Kopparbergsvägen 20*. Den utspelar sig i nutid i en förort till Helsingfors och handlar om att vara fattig i Välfärdsfinland, men kunde lika gärna ha utspelat sig i det krackelerande Välfärdssverige. Mathias lever med sin psykiskt sjuka hustru och två små barn i en ständig kamp att få pengarna att räcka till, få orken att räcka till. Det är ingen politisk roman han har skrivit, menar han, det är en självbiografi, och bredvid andra självbiografiska småbarnslivsskildringar skrivna av män som Knausgårds *Min kamp* och Jonssons *Mats kamp*, är det här Mathias kamp. Men genom den uppmärksamhet och den fattigdomsdebatt som följt med boken i Finland har den haft en politisk verkan. Fattigdomsskildringar hör inte till vanligheterna.

”Jag såg människor runt omkring mig som ingen skrev eller berättade om. Jag själv kände mig som en människa som ingen ser och skriver om”. Med Kristian Lundberg, författare till *Yarden*, som inspiratör bestämmer sig Mathias Rosenlund för att återta rätten till sitt liv genom att skriva sig igenom mörkret: ”Jag skall berätta.” Själva titeln på boken är också en pendang till Henrik Tikkanens adress-svit om finlandssvensk småborgerlighet, ett priviligierat elände, som också gjorde upp med nedärvd skam men av en helt annan sort. Hur kunde du, Henrik? Hur kunde du, Mathias? Det här kan väl ändå inte vara… sant? Eller?

Sätt ord på det som inte får sägas och orden besegrar skammen. Hopplösheten blir till vrede. Man har ljugit för mig. Bildning och arbete lönar sig inte. Det finns inget jag kunde eller borde ha gjort annorlunda. Det är inte mitt fel. ”Fattigdomens patologi börjar redan i livmodern”, citerar Mathias som mycket riktigt växte upp med hårt arbetande föräldrar som slet för att få ekonomin att gå ihop, invandrade finländare i den svenska förorten Fittja. Likadana rödbruna höghus, samma smuts och samma rastlöshet som vibrerar mellan huskropparna.

Det skrivs inte för många självbiografier i vår tid, bara för många av samma sort. De viktigaste historierna från vår tid återstår kanske att berätta, har ännu inte getts en röst. Som den vackraste visan om kärleken, ni vet, som aldrig kom på pränt. ”Den blev kvar i en dröm på Montmartre hos en fattig Pariserstudent.”.

Det skrivna ordet kan ha en politisk verkan. Den här krönikan var från början tänkt att handla om folkbiblioteken och yttrandefriheten. Istället kom den att handla om något som folkbiblioteken inte lika självklart arbetar för, nämligen yttrandejämlikheten. Men är den inte minst lika viktig? Vad bygger vi en demokrati på?

Tottie Lönn

DANMARK

Läslust och nyhetstörst

Hur ska man få barn att läsa mer? I ett nytt projekt samarbetar Gentoftes bibliotek och DR:s UltraNyt (Danmarks Radio) med att koppla samman nyheter och läslust, speciellt när det gäller facklitteratur. Man vet genom forskning att 40 procent av de barn som har sett nyheter på DR:s UltraNyt också vill veta mer. Här har biblioteken en möjlighet att fånga upp intresset och stärka läslusten i flera medier på olika sätt, t ex genom att skapa debattrum och nyhetsmagasin. Detta ska ske med barn som medskapare och medutvecklare under hela projektet och förankras i det fysiska biblioteket. Målet är att konceptet så småningom ska kunna användas av både barnbibliotekarier och Danmarks Radio. Projektet får bidrag från Kulturministeriets læselystpulje.

(www.kulturstyrelsen.dk)

ENGLAND

Läs om det ska gå dig väl!

Det är stora klasskillnader när det gäller läsvanor, och dessa vanor bestämmer hur en människas liv ter sig. Det finns med andra ord ett bevisat samband mellan en familjs läsvanor och ett barns framtida läsning och liv. Det visar en undersökning av läsvanor i England gjord av DJS Research på uppdrag av Booktrust. Den baserar sig på svar från 1 500 vuxna. Slutsatsen som Reading Charity Booktrust drar är att ”Englands delade läskultur är en barriär för social rörlighet”, skriver The Guardian. De som aldrig läser bor vanligtvis i underpriviligierade områden och de som läser mindre (vanligtvis en man under 30 år) har lägre kvalifikationer och mindre livstillfredställelse. En femtedel av alla vuxna (18 procent) svarade att de överhuvudtaget aldrig läste böcker och 56 procent ansåg att internet och datorer skulle ersätta böcker inom 20 år (bland 18–30-åringar 64 procent).

De som läser regelbundet tillhör i genomsnitt en högre socioekonomisk grupp och de ansåg att läsningen förbättrade deras livskvalitet. Undersökningen påvisade också hur viktigt det är att föräldrar läser för sina barn. Föräldrar måste stöttas i detta, menar Booktrust. Englands delade läskultur är ett bekymmer och bidrar till klassklyftorna.

NORGE

Prøysenår

Norges store visdiktare och författare Alf Prøysen föddes för hundra år sedan och jubileet firas på många sätt i landet. Under Prøysenfestivalen i sommar öppnar ett nytt Prøysenhus som skall vara ett nationellt förmedlingscenter för Alf Prøysens författarskap. Biblioteksvärlden bidrar givetvis till firandet. I samband med jubileet digitaliserar Nasjonalbiblioteket det mesta av materialet som finns av och om författaren. En omfattande Prøysenbibliografi har utarbetats av Nasjonalbiblioteket i samarbete med høgskolebiblioteket på Hamar. Den blir den mest kompletta bibliografin som existerar. Biblioteket öppnar också en utställning om Prøysen kallad ”Pop! Alf Prøysen i alle kanaler”. Den får även bibliotek i hela landet ta del av.

(Bibliotekforum 2014:2)

USA

Florida – tänk om!

ALA:s årliga konferens 2016 skall äga rum i Orlando, Florida. Det vill många ändra på i protest mot de nya Stand Your Ground-lagarna (rätten att döda i självförsvar). Stand Your Ground kallas även Shoot First Law och drabbar etniska grupper, särskilt svarta. Framför allt har BCALA (Black Caucus of the American Library Association) försökt flytta konferensen i protest mot lagarna, följt av organisationer som AILA (American Indian Library Association), APALA (Asian Pacific American Librarians Association), CALA (Chinese American Librarians Association) samt REFORMA (The National Association to Promote Library and Information Services to Latinos and the Spanish-Speaking).

Eftersom ALA:s planering började redan år 2000 och lagarna kom först 2005 är det svårt att bryta alla kontrakt som gjorts med hotell etc. Stora konferenser genererar stora pengar och planeringar och kontrakt måste vara klara minst 7–10 år i förväg. Nu försöker man istället lösa problemet genom att använda konferensen till att sätta problemen i fokus för debatt.

Det är en oroande utveckling med de nya Stand Your Ground-lagarna som många stater infört. Nu har ALA tillsammans med alla dessa organisationer gjort ett gemensamt uttalande. Avsikten är också att bilda allianser med andra organisationer och arbeta för ett mer rättvist, inkluderande och mångfaldigt samhälle, enligt den värdegrund som bibliotekarier och deras biblioteksorganisationer står på.

(www.americanlibrariesmagazine.org, www.ala.org)

Money Smart Week

Sjuhundra bibliotek av alla typer arrangerade Money Smart Week den 5–12 april över hela USA. Detta var ett partnerskap mellan American Library Association och Federal Reserve Bank of Chicago.

Biblioteken vände sig till alla åldrar och stadier i livet och samtliga ämnen handlade om den personliga ekonomin. Exempel på ämnen: Kredit- och skuldskötsel, Barn och pengar, Pensionsplanering, Vettig shopping och rea-jakt.

Även universitetsbibliotek hade sina riktade arrangemang för studenter. Vad sägs om St Louis Universitets ”Student Pizza Party” där studenterna fick äta pizza när de lyssnade till goda råd.

Under veckan tillkännagav också US Consumer Financial Protection Bureau (CFPB) ett nytt partnerskap med folkbibliotek för att hjälpa dessa att ”bli en förtroendeingivande källa för opartisk ekonomisk information och resurs i sina samhällen”. CFPB har redan prövat partnerskapet med nio folkbibliotek genom program anpassade till användarnas behov. Projektet uppmanar även skolor, college och universitetsbibliotek att delta i arbetet med ”financial literacy education”.

(www.ala.org, www.americanlibrariesmagazine.org.)

Johan Svedjedal
Bland litteraturens förenade nationer: kring svenska PEN-klubbens historia

WAHLSTRÖM & WIDSTRAND, 2013

Svenska PEN tillkom hösten 1922 och någon jubileumshistorik har litteratursociologen Johan Svedjedal inte velat åstadkomma. Han sätter däremot in sin studie i ett forskningssammanhang, som en del av profilområdet ”Svensk skönlitteratur i världen” bedrivet vid Avdelningen för litteratursociologi i Uppsala.

Litteraturhistoria skrivs här ur ett ovanligt sidoperspektiv från 1920-tal till 1960-tal. Svedjedal har till att börja med mycket bristfälliga källor att arbeta med. De middagsätande herrarna hade under de första decennierna inte utvecklat någon betydande byråkrati. Detta innebär att Svedjedal med skicklig källhantering balanserar och utnyttjar andra källor som bakgrund till det som utgör hans grundtanke – att litteraturen blev alltmer internationaliserad under den aktuella perioden. Den processen får vi följa via en nationell delorganisation av PEN (akronymen står för Poets, Playwrights, Editors, Essayists, Novelists). Ett viktigt honnörsord redan i början av PEN:s formering var att bidra till en litterär världsrepublik.

I dagsläget finns PEN-klubbar i 104 länder. Man har numera som främsta uppgift att försvara ordets, litteraturens och författarens frihet. Under de senaste decennierna har PEN mest varit känt för att stödja fängslade och förföljda författare. Men från början, 1921, framstod man mest som en internationell sällskapsförening. Idén kom från den brittiska författaren Amy Dawson Scott, som hade organisatoriska talanger. Bildandet av systerklubbar i olika länder var ett tydligt tecken på den strävan efter internationalism och mellanfolklig förståelse som präglade mellankrigstiden.

Men under 1930-talet skärptes läget i Europa i samband med nazismens och fascismens framsteg. Man ville stå utanför politiken, men PEN önskade givetvis påverka samhället samtidigt som man värnade författarnas frihet från att bli utsatta för ideologiskt inflytande och tryck. Och sedan 1960 finns en särskild Writers in Prison Committee.

Låt oss återvända till framväxten av svenska PEN, som hör till de äldsta klubbarna. Svedjedal skildrar hur svenska PEN fungerat som nationell organisation i förhållande till den internationella PEN-rörelsen. Han ställer frågan i vilken mån PEN har bidragit till föreställningen om en ”världslitteratur” eller det världslitterära systemet.

En charmoffensiv för bildandet av en svensk PEN-klubb gjorde PEN:s ordförande John Galsworthy våren 1922 då han träffade ett antal inflytelserika litterära män i Stockholm, som till hösten bildade en svensk författarklubb inriktad på umgänge. Samvaron kom att äga rum på restaurang Gyllene Freden i Stockholm. Förste ordförande blev Anders Österling 1922–36. Österling satt i Svenska Akademien och hade en internationell orientering. Styrelsearbetet i PEN var ett hedersuppdrag utan arvode. Förslag till inval ställdes till styrelsen och efter ett år hade svenska PEN 40 medlemmar. Selma Lagerlöf var enda kvinnliga medlemmen fram till 1926 då Marika Stiernstedt och Elin Wägner valdes in. Tillgångarna var närmast obefintliga. Verksamheten liknade mycket en herrklubb. Sedan 1893 fanns Sveriges författareförening med närmare 300 medlemmar och med en tydlig uppgift att tillvarata författarnas ekonomiska intressen.

I början av 1930-talet började svenska PEN närma sig 100 medlemmar. Politiskt var PEN-rörelsen av liberal karaktär och markerade mot enpartistater och diktaturer. Författare från arbetarrörelsen var man försiktig med under det första decenniet. Men under 1930-talet skedde en svängning då arbetarförfattare och antinazister tog plats i svenska PEN.

Gustaf Hellström tog över ordförandeskapet 1937 och var kvar till 1943. Under hans tid planerade man en storstilad internationell kongress i Stockholm, som dock blev inställd i samband med krigsutbrottet hösten 1939. Flera av kongressens gäster hade hunnit anlända, såsom den tänkte högtidstalaren Thomas Mann och ordföranden för PEN H.G. Wells.

Kapitlet om det litterära livet i Sverige under andra världskriget kunde gott ingå i en allmän historiebok som skildrar det intellektuella läget. På ett initierat sätt sätter Svedjedal in litteraturen i ett politiskt sammanhang där beslag av böcker, tidningar och tidskrifter var en realitet i det propagandakrig som försiggick. Viktiga röster mot nazismen var Gustaf Hellström, Gurli Hertzman-Ericson och prins Wilhelm, den sistnämnde ordförande 1944–53. Besöken av författarvänner från andra länder var täta, särskilt från de nordiska länderna. Men den svenska PEN-klubben försökte förhålla sig försiktigt neutral, vilket bitvis retade mer aktivistiska personer som Eyvind Johnson och Vilhelm Moberg.

Efter krigsslutet i juni 1946 fick Sverige äntligen ordna sin första internationella kongress med drygt 300 deltagare från 27 länder. Sverige, förskonat från kriget, framstod som ett paradis. Bland frågorna som

kom upp på dagordningen var att främja litterära översättningar i samverkan med Unesco, som höll på att bildas efter kriget.

Svedjedal sätter streck för historieskrivningen kring 1960, då överflödet av material och närheten i tid samt kontakten med personer som står honom nära hindrar honom att fortsätta. Han erbjuder någon annan att ta vid.

En viktig förnyelse på ordförandeposten innebar Per Wästbergs period 1968–78. Han blev också ordförande i internationella PEN 1979–86. Kampen för fängslade författare inom PEN från och med 1960-talet kan ses som en parallell till bildandet av Amnesty International 1961. Ett minst lika viktigt namn var Thomas von Vegesack, ordförande i svenska PEN 1979–87 och i Writers in Prison Committee 1987–93, med ett flertal verk om PEN-klubbens internationella historia. Korrespondensen mellan svenska PEN, Svenska Akademien och Samfundet De Nio vad gäller invalda personer är slående.

Svedjedals täta studie braskar inte med stora ord. Ofta gläds man över de precisa formuleringarna och stilens torra ironi. Typografin är medvetet saklig och anspråkslös. Svedjedal levandegör hur litteraturen går i bredd med den allmänna politiska utvecklingen under dramatiska krigstider. Svenska PEN utvecklades ryckvis från en middagsätande herrklubb av Rotarysnitt till ett begrepp i världsopinionen som närmast uppfattas som en människorättsorganisation. Så är litteraturen, även den sköna, invävd i världspolitiken där konflikter sätter lojaliteter och tankemönster på spel. Varför dröjde det så länge för föreningen att bli en aktör med tydlig linje? Man kan delvis förklara det med att författarna ändock bara var människor – stundom nöjeslystna, stundom brinnande i anden.

GUNNEL FURULAND

Bibliotekarie och fil. dr i litteraturvetenskap

NOTISER

Ett bibliotek på två språk

I början av april invigdes biblioteket Läsesalongen Pilen på Bryggargatan 12 A i Stockholm. På den adressen huserar sedan 2005 tyska Goetheinstitutet samt spanska Instituto Cervantes och nu har institutens respektive bibliotek flyttat ihop i gemensamma lokaler i entréplan.

LÄSESALONGEN PILEN, vars stora fönster vetter ut mot Bryggargatan, användes tidigare för evenemang och utställningar som respektive kulturinstitut arrangerade. Däremellan var det mörkt och nedsläckt när man passerade utanför. Redan någon vecka innan den officiella invigningen hade de båda biblioteken intagit den generösa lokalen som säkert kommer att locka nya besökare som inte nödvändigtvis behöver ha en relation till Tyskland eller Spanien. Här finns lite bekvämare sittmöjligheter och även några studieplatser som är placerade vid fönstren ut mot gatan. Den nya lokalen ger biblioteken möjlighet att mera vara en mötesplats och inte bara en förvaring av samlingar.

– Det här är ett verkligt lyft. Förr var det ett helt företag för våra besökare att leta sig upp i huset till våra bibliotek, säger Maria Bäckström, chef för Goetheinstitutets bibliotek.

Hon har redan märkt av ett ökat antal besökare till det numera tvåspråkiga biblioteket. Hon tror också att det nog kommer att bli så att de båda instituten nu byter låntagare med varandra.

– Alldeles nyligen fick Goetheinstitutets bibliotek två nya låntagare som ursprungligen har varit låntagare på Cervantesinstitutets bibliotek.

Samlingarna är uppdelade på respektive språk men alldeles vid entrén marknadsförs nya böcker på båda språken. Även språk- och ordböcker finns på samma plats.

Samlingen i Goetheinstitutets bibliotek omfattar omkring 9–10 000 medier: skönlitteratur på tyska men även i svenska översättningar, tysk facklitteratur, tidningar och tidskrifter – och dvd-filmer (ofta med både svensk och spansk undertext).

Samlingen i Francisco Ayala-biblioteket – uppkallat efter den spanske författaren med samma namn – i Cervantesinstitutet är i

huvudsak på spanska men har även material på svenska, katalan och galiciska. Man har böcker, tidskrifter, CD, DVD, MP3 och e-böcker.

Namnet då? Läsesalongen Pilen, varifrån kommer det? Ja, det är en homage till lokalens en gång förflutna på 1920-talet som Restaurang Pilen (efter kvartersnamnet), en samlingspunkt för de s k Klarabohemerna – poeter, journalister och andra kulturarbetare. Pilen hade en tredjeklass-restaurang på bottenvåningen och en andraklass en trappa upp i huset.

Fast de båda biblioteken flyttar ihop kommer de ha olika öppettider eller snarare: vill man ha service på respektive språk är det lite olika tider som gäller. Böcker kan man alltid återlämna och rummet är öppet för alla oavsett vilket bibliotek det är som är bemannat.

HZ

Stöd Amnesty på
PG 90 00 72-0.
Tillsammans gör vi skillnad!
www.amnesty.se

MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER GÄLLER ALLA, ALLTID

AMNESTY INTERNATIONAL

En Lindgren tog priset

ÅRETS VIKTIGASTE kulturhändelse – så kallade Kulturrådets ordförande Kerstin Brunnberg tillkännagivandet av pristagaren till Astrid Lindgren Memorial Award.

I år var det för tolfte gången som ALMA-juryn gjorde sitt val. I år var det för första gången som tillkännagivandet skedde i Stockholm och inte som hittills, i Vimmerby. I år är det också första gången som en svensk författare förlänas priset. Och nog var glädjen påtaglig i Kungliga bibliotekets hörsal när det stod klart att det är Barbro Lindgren som får priset – i konkurrens med 238 nominerade kandidater från 68 länder.

Kungliga biblioteket hade bullat upp ordentligt med material om och kring en annan Lindgren, nämligen Astrid, i vars namn priset delas ut varje år. Och det är klart att man vill visa lite av allt det som KB sedan 1980-talet hyser. Astrid Lindgrens personarkiv hör till det mest omfattande en enskild svensk lämnat efter sig: över 140 hyllmeter och därtill växande. Bara de pressklipp Astrid Lindgren sparade på uppskattas till 100 000 och antalet mottagna brev till cirka 75 000. Enbart till Astrid Lindgrens 90-årsdag 1997 anlände 14 postsäckar med gratulationer, enligt Lena Törnqvist som varit ansvarig för uppordnandet av arkivet. Där finns manuskript, foton, koncept, telefonböcker, utkast och mycket annat. Det äldsta publicerade manuskriptet är från 1933, det mest oväntade ett filmmanus (som aldrig blev film) från 1943, skrivet direkt för Sickan Carlsson. Allt enligt Lena Törnqvist i Unescos skrift Memory of the World – Världsminnesprogrammet 1/2012. 2005 utsåg Unesco nämligen Astrid Lindgrens arkiv till Världsminne.

FOTO: REBECKA UHLIN

Barbro Lindgren.

Juryns motivering till att Barbro Lindgren får ALMA-priset lyder som följer:

Barbro Lindgren är en litterär nydanare. Hon har med språklig djärvhet och psykologisk nyansrikedom förnyat inte bara bilderboken för de allra minsta utan också den absurda prosaberättelsen, den existentiella barndikten och den realistiska ungdomsskildringen. Med absolut gehör gestaltar hon såväl ljusa lyckoögonblick och lekfulla upptåg som livets gåtfullhet och dödens närhet.

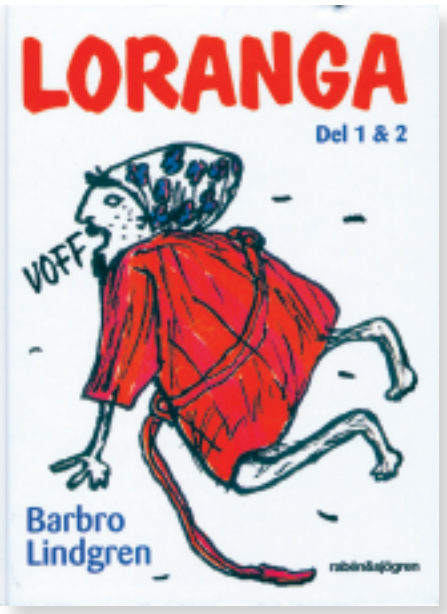

Barbro Lindgren, född 1937, står bakom – precis som motiveringen säger – nyskapande och mångfacetterade verk för barn i alla åldrar. Hennes produktion omfattar bilderböcker, lyrik, teaterpjäser och ungdomsböcker. Och för all del även vuxenböcker.

Sedan debuten 1965 med *Mattias sommar* har hon gett ut ett hundratal titlar översatta till ca 30 språk. *Loranga, Masarin och Dartanjang*, böckerna om Max (i samarbete med illustratören Eva Eriksson), böckerna om Benny och *Mamman och den vilda bebin*, har varit och är fortfarande älskade och uppskattade böcker.

Några av oss som växte till oss på 70-talet minns den självbiografiska dagboksserien *Jättehemligt, Världshemligt* och *Bladen brinner* (1971–73) och kapitelböckerna som skildrar Barn-Hans land (*Vems lilla mössa flyger*, *Korken flyger* och VLMF) och befolkas av de luggslitna leksakerna och tillika outplånliga karaktärer som Bisamråttan, Farbrornallen, Stenkulan, Nöken och gummiapan Mack, kan läsas och uppskattas av både små, mellanstora och stora människor.

Man tror inte det är möjligt men Orionteatern lyckades faktiskt att iscensätta och gestalta den magiska värld som Barbro Lindgren byggt upp i trilogin *Vems lilla mössa flyger* i en prisad föreställning som visades först 2008 och sedan på nytt häromåret.

Barbro Lindgrens universum är nu också aktuell i en stor utställning på Dunkers kulturhus i Helsingborg. Utställningen *Loranga, Loranga* är den första i sitt slag som berör Barbro Lindgrens författarskap och den pågår ända fram till september i år. I samarbete med Helsingborgs stadsbibliotek kommer en rad läsfrämjande aktiviteter kring utställningen att anordnas.

Litteraturpriset till Astrid Lindgrens minne (ALMA) överlämnas vid en ceremoni på Stockholms Konserthus den 2 juni 2014.

HZ

Tvåspråkig mässa i Örebro

Det främsta kännetecknet för bokmässan i Örebro är teckenspråk. Dels finns det många teckenspråkiga i vimlet, seminarier som teckentolkas och som pricken över i:et finns mingeltolkar...

UNDER BOKMÄSSANS två soliga vårvarma dagar lockade Majgull Axelsson en storpublik till Conventum. Alla ville höra henne tala som sin nya bok *Jag heter inte Miriam!* Självklart ska det säljas böcker på en bokmässa – Petter fick skolklasser att lämna sina klassrum för att lyssna till *16 rader*. Sara Lövestam berättade om *Grejen med verb* och journalisten Dan Josefsson redovisade skandalen kring *Mannen som slutade ljuga.*

Profilen på mässan var aningen mer samhällsorienterad än annars. Förklaringen är att ABF var huvudarrangör. För tvåhundra kronor fick man under två dagar ta del av vad Björn Ranelid hade att förtälja men även *Vi äger orden – arbetarskrivare för maktskifte (*Jenny Wrangborg, Sven Wernström och Victor Estby*)*. Även Lena Sundström, Åsa Lindeborg och Torgny Karnstedt fanns på plats. Men det mest unika med mässan är att det verkligen märks att den arrangeras i Sveriges teckenspråkshuvudstad. I Örebrotrakten finns flera teckenspråksutbildningar. Programpunkter både tecken- och taltolkas och man kan även boka mingeltolk vid behov – både som hörande eller döv. En fantastisk service att få, tack vare nätverket WeSign som är medarrangör av mässan. Det finns ungefär 160 teckenspråk i världen, vilket kan jämföras med cirka 6 000 talade språk i världen. I Sverige har det funnits dövundervisning sedan 200 år tillbaka, då Pär Aron Borg grundade det svenska teckenspråket och även drog igång Manillaskolan i Stockholm 1809. Samtidigt är framtiden osäker vad gäller teckenspråket eftersom gruppen döva barn med cochleaimplantat växer. Teckenspråket växer då kanske inte vidare eftersom behovet minskar. Och i så fall blir vi ett språk fattigare. **ÅE**

E-lånen ökar men färre bibliotek

ANTALET BEMANNADE folkbibliotek har på en femårsperiod minskat från 1 260 till 1 169, en minskning med 91 bibliotek. Sedan 2012 har 17 folkbiblioteksfilialer stängts. Trenden av färre besök och färre fysiska utlån står sig. Samtidigt ökar antalet ”övriga utlåningsställen” där ingen besöks- eller låneregistrering sker.

Årets preliminära folkbiblioteksstatistik 2013 från KB visar också att antalet integrerade folk- och skolbibliotek har minskat. I vissa kommuner har dock folkbiblioteksfilialerna omvandlats till renodlade skolbibliotek för att kommunen ska kunna uppfylla kravet i skollagen om att alla skolor ska ha tillgång till skolbibliotek.

Trenden av färre registrerade besök och utlån håller dessvärre i sig, liksom det faktum att folkbibliotekens samlade tryckta bestånd minskar – på fem år har bokbeståndet minskat med närmare 3 miljoner. När filialer läggs ned minskar som en naturlig följd beståndet, besöken och lånen.

Men det finns också saker som ökar i statistiken. Mellan 2010–2013 har t ex de så kallade ”övriga utlåningsställen” ökat från 2 000 till närmare 2 600. Med övriga utlåningsställen, där alltså inga lån och besök registreras, kan avses äldreboenden, sjukhem, servicehus, häkten, gruppboenden, tandvården etc.

Folkbiblioteken noterar en ökning i utlämning av medier till sådana ställen med drygt 700 000 jämfört med 2010.

Ökar gör också – inte så oväntat – e-boksutlåningen, bara på ett år med 42 procent men från en låg nivå. Fortfarande utgör e-böcker bara en liten del av folkbibliotekens utlåning, knappt 2,3 procent. Folkbibliotekens roll som aktiva kulturförmedlare märks också i statistiken där antalet publika aktiviteter stadigt ökar. 2013 uppgick de publika aktivitetstillfällena till totalt 112 300 att jämföra med 2012 då dessa uppgick till drygt 108 200. Över 60 procent av aktiviteterna riktar sig till barn och unga.

HZ

Nordisk Open Access-plattform

NORDISKA MINISTERRÅDET lanserar en ny öppen plattform för forskningsresultat och rapporter som tas fram inom det officiella samarbetet i Norden. Plattformen innehåller i dagsläget 3 000 publikationer.

Alla publikationer som ges ut och finansieras av ministerrådets sekretariat och institutioner framöver ska vara Open Access, det vill säga tillgängliga för gratis nedladdning.

Plattformen innehåller publikationer som ges ut av Nordiska ministerrådet, NordForsk, Nordisk Innovation, Nordisk Energiforskning, Nordiska högskolan för hälsovetenskap, Nordicom, Nordregio och Nordens välfärdscenter. Varje institution ansvarar för sitt eget innehåll.

Från Nordiska ministerrådets sida menar man att man genom detta initiativ kan tillgängliggöra bredden av den kunskap som tas fram via de projekt och institutioner som rådet är engagerat i och därmed bidra till ett starkare fundament för fortsatt innovation, både inom och utanför det nordiska samarbetet.

Via plattformen kan publikationer sökas på svenska, norska och engelska. Plattformen drivs av Uppsala universitetsbibliotek.

HZ

Nödvändiga lästips

INTERNATIONELLA BARNBOKSDAGEN har passerat men då passade Rättviseförmedlingen på att återigen lansera sin sammanställning med alternativa lästips om barn- och ungdomslitteratur med ett inkluderande och nyfiket perspektiv. Den Internationella barnboksdagen firas världen över till minne av HC Andersens födelsedag och för att uppmärksamma barn- och ungdomslitteratur och inspirera till läsning. Rättviseförmedlarna har därför samlat barn- och ungdomslitteratur och historier där fler barn och unga kan hitta stärkande rollfigurer att identifiera sig med. På deras webbplats kan man hitta ungdomslitteratur för alla och ungdomsböcker som ifrågasätter stereotyper samt ungdomsböcker som representerar ett annat samhälle. Har du fler förslag som borde vara med?

Maila info@rattviseformedlingen.se så uppdateras listorna. **ÅE**

Hallå där... Jonas Larsson, bibliotekarie på Backa bibliotek som nyligen debuterade som författare...

En kort presentation av dig själv:
– Jag är yrkesverksam bibliotekarie i Göteborg, med fokus på äldre låntagares behov såsom IT-stöd, Daisy-skivor, Legimus med mera. Jag har på senare tid även sökt en karriär som författare och har nyligen debuterat med min första roman – *Havet under oss*.

Varför blev du bibliotekarie?
– Att vara ständigt omringad av böcker och annan media lockade självklart, men det starkaste skälet för mig att söka mig till bibliotekarieskråret var att det kändes som ett yrke man fortfarande skulle trivas med när man blev gammal. Det är inte som läraryrket – där man är ständigt sönderstressad – utan man har fortfarande kvar energi när man kommer hem.

Beskriv din bok om och hur du fick idén?
– Till vanliga människor, som bara läser deckare, säger jag kort och gott att det är en äventyrsroman. Till bibliotekarier erkänner jag att det är en urban fantasy-roman med starka influenser av Jules Verne. Boken handlar om en barnläkare som upptäcker ett underjordiskt hav under Sverige. Där seglar fortfarande uråldriga piratskepp, djupt nere i mörkret, och berättelsen kretsar kring om hur läkaren tar tjänst på ett av dessa.

– Idén till boken fick jag i en dröm när jag för en tid studerade teater utomlands.

Vad har du för förväntningar på din skönlitterära debut?
– Mitt drömmål är nog som alla författares, nämligen att kunna försörja mig helt på skrivandet. Men mitt realistiska mål är dock att jobba på bibliotek 50 % och resten av tiden arbeta med skrivande.

Är du redan igång med en ny bok?
– Nu har det mesta av min tid gått åt till marknadsföringen av min nuvarande roman, men jag har ändå sjösatt mitt framtida bokprojekt. Just nu bedriver jag research och har travar med böcker hemma om olika saker som 1700-tals mat och det svenska diligensväsendet. Är man bibliotekarie och historienörd, så är man.

HZ

Havet under oss utkom den 5 april på Undrentide förlag

Nytt vägkrogsbibliotek öppnar

NORR OM polcirkeln, längs E10 mellan Överkalix och Gällivare öppnade i slutet av april Sveriges elfte vägkrogsbibliotek, förmodligen världens nordligaste. På E10-baren i Lansjärv slår vägkrogsbiblioteket upp sina dörrar för alla intresserade. Fackförbundet Transport står för kostnaderna och ser till att lastbilschaufförer och andra kan låna och få ta del av kultur på jobbet. Det är fritt fram att låna ljudböcker och ta en bok från byteshyllan eller bara slå sig ner i fåtöljerna och lyssna på ljudböcker.

– Det blir en bra service för dem som reser långa sträckor och behöver en paus. Vi arbetar för att bli så kompletta som möjligt och har sedan tidigare en barnhörna, säger Jeanette Ström, driftschef och delägare som tog initiativ till satsningen efter att ha besökt Sveriges första vägkrogsbibliotek i Tönnebro.

Eftersom chaufförernas arbetsplatser är ”rullande” kan de lämna tillbaka ljudböckerna på ett annat vägkrogsbibliotek om de inte passerar samma väg igen.

ÅE

Nina Frid till Kulturrådet

NINA FRID blir från och med augusti ny medarbetare på Kulturrådet. Hon kommer att arbeta som handläggare för läsfrämjande.

Nina Frid är bibliotekarie och arbetar sedan årsskiftet 2012 som utvecklingsledare på Bibliotek Huddinge. Dessförinnan arbetade hon på regionbibliotek Stockholm samt som bibliotekarie på biblioteket i Nacka Forum.

Nina Frid har varit verksam i en rad uppmärksammade projekt som Bokcirklar.se en mötesplats för läsare på internet, där boksamtalet och läsupplevelsen står i centrum, som hon också tog initiativ till. Långa svansen – om att skapa möten mellan äldre och nutida litteratur – är ett annat lässtimulerande projekt som hon har arbetat med.

Nina Frid har även gett ut två pekböcker: *Litens många ansikten* samt *Litens bästa saker.*

Och så är hon en uppskattad krönikör i BBL, något hon tyvärr måste sluta att vara från och med augusti när hon blir tjänsteman på myndigheten.

HZ

Ny ordförande för SFIS

BIBLIOTEKARIE ANN-CHRISTIN Karlén Gramming, Advokatfirman Vinge i Göteborg, är ny ordförande för Svensk förening för informationsspecialister, SFIS. Hon efterträder Peter Almerud som varit ordförande sedan 2009. SFIS samlar medlemmar som arbetar med informationshantering, omvärldsbevakning och kunskapsdelning. Ann-Christin Karlén Gramming har bland annat deltagit i Cycling for Libraries och får väl nu ta itu med en minst lika stor utmaning – att locka nya medlemmar till föreningen. Eller kanske uppgå i en redan existerande förening för att tillsammans kunna driva gemensamma hjärtefrågor? Tiden får utvisa.

ÅE

BiblioteksGUIDE i mobilen
WAGNER
www.wagnerform.se

Ny kurs: MIK i skolan

EN NY kurs i medie- och informationskunnighet som vänder sig till skolbibliotekarier och pedagoger har startat vid Högskolan i Borås.

Kursen är ett samarbete mellan Institutionen för pedagogik och Bibliotekshögskolan vid Högskolan i Borås – två institutioner som kommer att finnas i Akademin för bibliotek, information, pedagogik och IT, en av de tre akademier i vilka högskolans institutioner från och med i sommar kommer att vara organiserade inom.

Kursen Medie- och informationskunnighet i skolan är ett pilotprojekt där man även samarbetar med andra aktörer inom området som Nordicom, Statens medieråd och Filmpedagogerna. Den omfattar 7,5 hp och är nätbaserad.

Viktiga inslag är just samarbetet mellan skolbibliotekarier och pedagoger och hur deras respektive kompetensområden och erfarenheter kan samverka i arbetet med att stärka elevernas informationskunnighet.

I kursen, som utgår ifrån Unesco:s ramverk kring medie- och informationskunnighet och belyser aktuell forskning inom området, kommer man bl a ägna sig åt att identifiera begrepp, företeelser och aktörer inom medieområdet, källkritik och källkritiska principer, olika plattformar som kan användas i det pedagogiska arbetet och i olika undervisningsmiljöer m m. Stor vikt läggs vid förståelsen för barns och ungas medievanor samt att man som kursdeltagare prövar att använda aktuella IKT-verktyg som film, appar, prezi, wikis, bloggar, podcast, youtube...

Kursen slutar i november i år.

HZ

Bibliotek står upp mot rasism

BIBLIOTEKARIER BAKOM HelGebiblioteken.se har beslutat att tydligt stå upp mot rasism under maj och juni månad. Temat ”Bibliotek mot rasism” innebär exponering av media som rör ämnet rasism, både i biblioteken, på webben och i bokcirklar.

FOTO: ÅSA EKSTRÖM

Ann Östman under ett nätverksmöte i Stockholm.

– Vi anser att det är hög tid för en konkret manifestation som visar att biblioteken står upp för viktiga demokratiska grundvärderingar, säger Ann Östman, bibliotekskonsulent Gävleborg.

Biblioteken i Bollnäs, Gävle, Hofors, Hudiksvall, Ljusdal, Nordanstig, Ockelbo, Ovanåker, Sandviken och Söderhamn ingår i bibliotekssamverkan HelGebiblioteken.

Beslutet om temaexponering har fattats av skribenterna bakom HelGebiblioteken.se.

– Vi vill visa att vi är relevanta och en viktig röst i samhällsdebatten, konstaterar Ann Östman.

ÅE

MÅNADENS ELIN

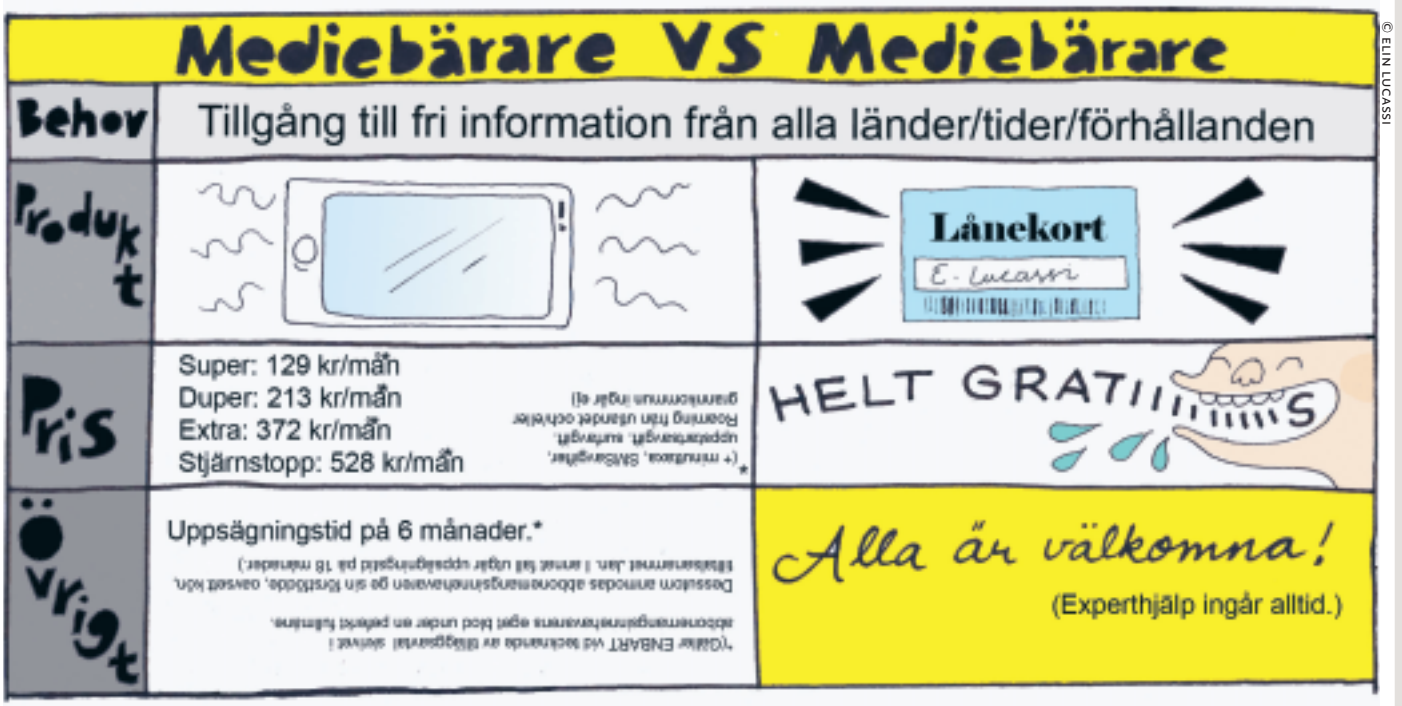

© ELIN LUCASSI

AKTUELLT FRÅN

Svensk biblioteksförening

material mailas till **se@biblioteksforeningen.org**

Grattis alla medlemmar som beviljats stipendier!

En av förmånerna som medlem i Svensk biblioteksförening är att du kan söka medel för deltagande i IFLA-möten och för internationella resor. Vi säger grattis till årets stipendiater och ser fram emot spännande reserapporter.

Beviljade resestipendier våren 2014:

Ann Östman, Birgitta Hellman Magnusson, Camilla Källgren och **Åke Nygren** för studieresa till Biblio Tech, San Antonio, Texas, USA.
Eva Olson, Malmö stadsbibliotek för studieresa till Australien.
Karin Hahne, Falu stadsbibliotek och **Maria Törnfeldt**, Länsbibliotek Dalarna för studieresa till Toronto, Kanada.
Soledad Cartagena Romero, Lidingö stadsbibliotek för studieresa i samband med uppsatsskrivande till Berlin.
Lena Moritz, Kultur och fritid, Falköping för studieresa till Pasadena, Kalifornien, USA.
Elinor Bergström-Falk, Hudiksvalls sjukhus för studieresa till sjukhusbibliotek i Leicester, England.
Anna Larsson och **Mia Nilsson**, Asienbiblioteket, Lunds universitet för studieresa till Institute of Southeast Asian Studies bibliotek i Singapore.
Maja Edberg, Karolinska skolan, Örebro och **Nanna Petersson**, Örebro stadsbibliotek för studieresa till Seoul, Sydkorea.

Beviljade IFLA-stipendier 2014:

Alireza Afshari, Stockholms stadsbibliotek
Britt Omstedt, Biblioteksh ögskolan, Borås
Malin Josefsson, Umeå universitetsbibliotek
Ingrid Källström, Länsbibliotek Sörmland
Anna Swärd Bergström, Umeå universitetsbibliotek
Ragnhild Brandstedt, Mariestads stadsbibliotek
Anette Mjöberg, Hässleholms kommun
Liselott Winka, Konstfacks bibliotek
Heidi Carlsson Asplund, Lerums bibliotek
Lisa Eriksson, Länsbibliotek Uppsala
Lo Claesson, Vaggeryds bibliotek
Jessica Leman, Uppsala
Eva Fred, Kultur i Väst
Mia Dimblad, Hässleholms stadsbibliotek
Åke Nygren, Stockholms stadsbibliotek

WW

Det går att vända utvecklingen!

KUNGLIGA BIBLIOTEKETS preliminära statistik om folkbibliotek för 2013 visar minskning vad gäller antalet folkbibliotek, biblioteksfilialer, integrerade folk- och skolbibliotek, samt fysiska besök. Även utbudet och utlånen av pappers- och ljudböcker fortsätter att minska.

Kungliga biblioteket är officiell statistikmyndighet på området och publicerar fullständig statistik den 27 maj.

Bland de statistiska uppgifterna är det några som sticker ut genom att uppvisa positiva siffror. Folkbibliotekens service att sända hem medier till användarna tenderar att öka. De så kallade övriga utlåningsställena ökar. Även utlämningen av medier till sådana ställen ökar. Samtidigt sker ingen låneregistrering på dessa ställen eftersom de inte är bemannade med folkbibliotekets personal. E-boksutlåningen ökar kraftigt. Samtidigt är e-boksutlåningen fortfarande en liten del av den totala bokutlåningen.

Avståndet till biblioteket, öppettider, bemanning och utbud av medier och tjänster har stor betydelse för användningen. Biblioteket används mer ju närmare man har till det, ju större utbud av aktuella och relevanta medier som finns samt ju längre öppettider biblioteket har. Antalet biblioteksanställda påverkar bibliotekets verksamhet och ger stöd för att satsningar lönar sig. De folkbibliotek som har glesare personaltäthet får också färre besök och utlån. Medan motsatsen gäller då bibliotek har fler anställda per invånare. Statistiken bekräftar vad som framkommit i andra undersökningar. Biblioteksanvändare anser att det allra viktigaste i ett bibliotek är personalen; att den är kunnig och har bra bemötande (Svensk biblioteksförening *Olika syn på saken*, 2011:2).

– När svenska barns läsning och läsförståelse minskar sjunker även besöken och utlånen. Men utvecklingen är inte ödesbestämd. Skolbiblioteken behöver byggas ut och bemannas och folkbiblioteken behöver, för att uppfylla den nya bibliotekslagen, resurser till personal och medieutbud. Då kommer de att användas och göra skillnad, säger Niclas Lindberg, generalsekreterare, Svensk biblioteksförening. ME

Årsredovisning

Svensk biblioteksförenings årsredovisning för 2013 finns att ladda ner på vår webbplats. SE

Välkommen till kansliet!

Jenny Nilsson har anställts som samhälls- och utvecklingssekreterare hos Svensk biblioteksförening. Jenny Nilsson har en examen i biblioteks- och informationsvetenskap vid Högskolan i Borås och har studerat litteraturvetenskap vid Stockholms universitet

Sedan 2001 har hon varit verksam vid Myndigheten för tillgängliga medier (MTM). Jenny Nilsson har också arbetat vid Botkyrka bibliotek, som sjukhusbibliotekarie i Stockholm, skolbibliotekarie i Enköping och som bibliotekarie vid Svenska barnboksinstitutet.

Utöver sina arbeten har Jenny bidragit till en rad böcker om läsning och biblioteksverksamhet. Hon har varit redaktör för boken ”Olika sätt att läsa”. Hon har också medverkat i ”Pärlor på svenska”, ”Barnspåret – idébok för bibliotek” samt ”Jag trodde inte att jag kunde – om skrivarverksamhet med barn och ungdomar”.

Jenny Nilsson är 52 år och är bosatt i Stockholm. Jenny börjar hos Svensk biblioteksförening den 6 maj.

Under sin tid på MTM har Jenny varit engagerad i frågor som rör medier och tjänster riktade till framför allt barn och ungdomar. Nämnas kan att Jenny på myndigheten varit ansvarig för rapporten ”Äppelhyllevardag – folkbibliotekens arbete med tillgängliga medier för barn, som kom 2014 i samarbete med Lisa Börjesson, Institutionen för ABM vid Uppsala universitet. Arbetet vid MTM har givit ett väl utvecklat kontaktnät såväl lokalt som regionalt och nationellt. Jenny har varit involverad i myndighetens strategiska arbete bland annat genom att medverka i remissarbetet med ny bibliotekslag, litteraturutredningen och lättlästutredningen. Hon har också varit ansvarig för framtagandet av myndighetens barn- och ungdomsstrategi. Hon har deltagit i redaktionen för tidskriften *Läsliv* och har arrangerat flertalet konferenser. Under sitt arbete vid Botkyrka bibliotek var Jenny drivande i genomförandet av skrivarläger för barn- och ungdomar.

Samhälls- och utvecklingssekreteraren svarar för Svensk biblioteksförenings verksamhet inom området folk-, skol-, sjukhus och övrigt kommunalt och regionalt finansierad biblioteksverksamhet. Denna ska vara den drivande kraften i föreningens arbete för att biblioteken ska ha goda förutsättningar att utföra sina grundläggande uppdrag och bibliotekslagen. Centrala arbetsområden är därför bibliotekens roll för demokrati, fri åsiktsbildning, kunskap, litteraturförmedling, läsfrämjande, digital delaktighet och medie- och informationskunnighet (MIK). Ett särskilt fokus ligger på barnperspektivet och de prioriterade gruppernas tillgänglighet till biblioteksverksamhet. En annan viktig del av arbetet är att bidra till medlemmarnas omvärldsbevakning och att medlemmarna bedriver ett kunskapsbaserat utvecklingsarbete. **NL**

FOTO: LENA BOQVIST

Jenny Nilsson.

FOTO: STEFAN ENGSTRÖM

Valtemperaturen höjdes på Halmstadskonferensen

Svenska Dagbladets kulturchef Daniel Sandström inledde årets Halmstadskonferens med ett anförande om läsandets magi, Emma Bovary, digitaliseringens möjligheter och frånvaron av förväntningar på att dagens politiker ska läsa. Den andra konferensdagen fick riksdagspolitiker från (S), (MP), (FP) och (M) chansen att svara. Det blev snabbt positioneringar om både skolbibliotek och nationell strategi. Tina Ehn (MP) vill att skollagen ska skärpas med bemanningskrav och regeringspartiets Ulf Nilsson (FP) säger sig vara beredd att gå vidare i frågan efter Folkpartiets landsmötes beslut. Kulturutskottets ordförande Gunilla Carlsson (S) var tydlig med att hon vill att KB:s uppdrag ska stärkas för att åstadkomma en nationell biblioteksstrategi värd namnet. Svensk biblioteksförening välkomnar beskeden och kommer att följa upp partiernas löften inför valet.

SE

VI VÄLKOMNAR VÅRA UTSTÄLLARE TILL

BIBLIOTEKSDAGARNA

UMEÅ 7-8 MAJ 2014

AXIELL

Lyngsoe Systems
elevating logistics

DIK
DET KREATIVA FACKET

BIKETJÄNST

ELIB

Bibliotekscentrum

Eurobib direct

ExLibris
The bridge to knowledge

Statens medieråd

Atingo
Där bibliotek och förlag möts

EBSCO

OPEN LIBRARY SOLUTIONS

ProQuest

WAGNER

Ny rapport om bibliotekens betydelse för medie- och informationskunnighet

Svensk biblioteksförening har publicerat en ny rapport: *Medie- & informationskunnighet – en forskningsantologi*. Nio forskare från tre lärosäten ger perspektiv på medie- och informationskunnighet (MIK). Redaktörer är Olof Sundin och Johanna Rivano Eckerdal.

Forskarna ser på MIK-begreppet i biblioteks- och informationsvetenskaplig belysning, och understryker att lärare och bibliotekarier sedan länge arbetat med MIK. Rapporten pekar på vår tids ökade behov av medie- och informationskunnighet och att detta är färdigheter som är bibliotekens kärnuppgifter.

– Tillsammans bildar de allmänna biblioteken ett unikt rikstäckande nätverk av över 4 000 kunskapscentraler. Dessa är en resurs för att möta vår tids ökade behov av medie- och informationskunnighet, säger Niclas Lindberg, generalsekreterare.

Rapporten uppmärksammades av SR Kulturnytt 10 april med ett reportage från ett skolbibliotek i Björkhagen, Stockholm. Den kommer också att presenteras på ett seminarium under Biblioteksdagarna, 8 maj klockan 13.00. På seminariet medverkar förutom Olof Sundin, professor, institutionen för kulturvetenskaper, Lunds universitet även Cecilia Gärdén, universitetslektor, Bibliotekshögskolan, Borås.

Rapporten kan laddas eller beställas på föreningens webbplats.

Bakgrund MIK

Under senare tid har begreppet medie- och informationskunnighet (MIK) växt fram som ett samlingsbegrepp skapat för att försöka fånga de kunskaper, kompetenser och förhållningssätt som genomgripande påverkas av digitala medier och nätverkssamhället, och som ses som nödvändiga för att kunna delta i samhället. Till dessa färdigheter räknas digital kompetens eller informationskompetens, som beskriver förmågan att kunna söka, finna, kritiskt granska och använda information för olika syften och i olika sammanhang. Unesco – FN:s organisation för utbildning, sociala frågor och kultur – definierade samlingsbegreppet media and information literacy 2011.

ME

MIK på Framtidens lärande

Under två dagar medverkade Svensk biblioteksförening på konferensen Framtidens lärande. Målgrupp för arrangemanget var i första hand skolledare och skolutvecklare från hela landet. Svensk biblioteksförening lyfte medie- och informationskunnighet (MIK) tillsammans med Statens medieråd och Utbildningsradion (UR). Detta skedde bland annat genom att samarrangera en monter, två seminarier och två inspirationsföreläsningar.

På konferensens första dag publicerade Svensk biblioteksförening en ny rapport *Medie- och informationskunnighet – en forskningsantologi*. Olof Sundin, professor vid Lunds universitet och redaktör för skriften, inledde seminariet *Kraftsamling för medie- och informationskunnighet – för demokratin*. I den efterföljande paneldebatten betonades behovet av att stärka inte minst ungas förmåga att söka, finna, granska och använda information för olika syften. Biblioteken har en nyckelroll för stärkt MIK underströk Ewa Thorslund, direktör för Statens medieråd, Erik Fichtelius, vd i UR och Inga Lundén, ordförande i Svensk biblioteksförening. Hans Renman, strateg e-samhället på Sveriges Kommuner och Landsting (SKL), framhöll att SKL sammankallat ett nationellt forum för digitaliseringen i skolan.

På seminariet *Medie- och informationskunnighet i praktiken* representerades föreningen av Cecilia Sjöberg, bibliotekarie på skolbibliotekscentralen i Lund. Hon lyfte fram skolbibliotekens viktiga roll att hjälpa barn och unga att förstå mediers roll i samhället och påpekade samtidigt att hälften av Sveriges elever tyvärr saknar tillgång till ett bemannat skolbibliotek. Sofia Malmberg, bibliotekarie på Adolf Fredriks musikklasser, deltog med exempel från sin egen verksamhet och sin nyutkomna bok Bibliotekarien som medpedagog.

ME

Introduktion till rapporten *Bibliotekens internationella manifest*

Svensk biblioteksförening och Svenska Unescorådet har för första gången publicerat samtliga biblioteksmanifest i svensk översättning. Rapporten presenterades på en välbesökt konferens, *Att leva och andas IFLA:s biblioteksmanifest,* som hölls 19 mars i Stockholm. Nu finns konferensens fyra föreläsningar att se på vår Vimeo-sida. Använd gärna föreläsningarna som introduktion till manifesten. Det finns fyra föreläsningar att se: Inger Davidsson, Niclas Lindberg, Barbro Bolonassos och Martin Schibbye.

SE

KALENDARIUM

Maila info till kalendariet: **se@biblioteksforeningen.org**
för vidare info se: **www.biblioteksforeningen.org**

7–8 maj, 2014, Umeå
Biblioteksdagarna 2014
Välkommen till bibliotekens ledande branschdagar i Europas kulturhuvudstad 2014. Följ oss på vår sida Biblioteksdagarna på Facebook.

16 maj, 2014 Kungliga biblioteket
Expertnätverket för IFLA
Expertnätverket för IFLA träffas på Kungliga biblioteket i Stockholm den 16 maj. Under dagen kommer representanter för olika sektioner inom IFLA att rapportera och det blir diskussioner inför IFLA World Library and Information Congress i Lyon i augusti. Anmälan till: info@biblioteksforeningen.org

16 maj, 2014 Kvinnsam, Göteborgs universitet
Expertnätverket för jämställdhet
Expertnätverket för jämställdhet på bibliotek bjuder in till träff 16 maj på KvinnSam, Göteborgs universitetsbibliotek. Ur programmet: Kristin Johannesson, doktorand, ABM- institutionen, Uppsala universitet talar om kunskapsorganisation och social taggning ur ett intersektionellt perspektiv och KvinnSams bibliotek och verksamhet presenteras. Anmälan senast 12 maj till anna.sjodahl.hayman@ub.gu.se.

22–23 maj, 2014 Borås
Expertnätverket för tidskrifter
Svensk biblioteksförenings nätverk för tidningar och tidskrifter på folk- och skolbibliotek bjuder in till träff 22–23 maj i Borås. Ur programmet: KB slutar mikrofilma dagstidningar, Thomas Johansson, Kungliga biblioteket, visning av Borås stadsbibliotek och Nätverksdiskussioner. Anmälan till kristina.andersson@umea.se.

26–27 maj, 2014, Vimmerby
Klassiker – gamla böcker för unga läsare?! Astrid Lindgren-konferensen
Klassiker. En röst som talar till oss från en annan tid. Levande, påträngande, insisterande… eller viskande, knappt hörbar i bruset. Vill vi fortfarande lyssna? Är de litterära klassikerna fortfarande viktiga? Och hur ska vi i så fall förmedla dem till ungdomar? Det är frågor som ställs – och förhoppningsvis besvaras – under den trettonde Astrid Lindgren-konferensen i Vimmerby 26–27 maj 2014. Medverkar gör författaren Göran Hägg, danske kritikern och biografiförfattaren Jens Andersen, bokförläggarna Eva Bonnier och Mona Henning, litteraturpedagogerna Lena Kjersén-Edman och Karna Nyström m fl.
Läs mer: www.vimmerby.se/alkonferensen

28 maj, 2014, World Trade Center, Stockholm
Expertnätverket Digibib
Nätverket för digitala bibliotekstjänster, Digibib, ordnar träff på World Trade Center i Stockholm den 28 maj. Program läggs ut på digibi.se. Anmäl till info@biblioteksforeningen.org senast 20 maj.

15–16 augusti, 2014, Falkenberg
Mobila möten – konferens för mobil biblioteksverksamhet
Ian Stringer från Storbritannien delar med sig av de idéer och erfarenheter han samlat under många år inom mobil biblioteksverksamhet. Representant för Norsk biblioteksförenings specialgrupp Mobilis berättar om olika mobila bibliotek i vårt grannland. Maria Ehrenberg, regionbibliotekarie i Halland talar om ”Biblioteksslag för mobilitet”. Under andra konferensdagen finns tre olika spår: Förskolor, Skolor och Äldre, där olika projekt och bra praktik redovisas. Redan torsdagen den 14 augusti tjuvstartar konferensen med stadsvandring och mingel på Falkenbergs bibliotek. Detaljerat program och formulär för anmälan: www.falkenberg.se/mobilamoten

20 oktober, 2014, Stockholm
Prisceremoni för Sveriges biblioteks utmärkelser
Svensk biblioteksförening delar årligen ut Sveriges biblioteks utmärkelser. Läs mer på föreningens webbplats.

23–24 oktober, 2014
Mötesplats Borås
Mötesplatskonferens i Borås 2014 har tema Forskande praktiker och forskare i praktiken.
Läs mer: www.hb.se/hbs

13 november, 2014, Finlandshuset, Stockholm
Svenska Daisykonsortiets konferens
2014 års upplaga av Svenska Daisykonsortiets konferens om tillgänglighet, anpassade medier och inkluderande publicering. Konferensen avslutas med konsortiets årsmöte.
Mer information: www.daisy.mtm.se

28 november, 2014
Allas gymnasiebibliotek? Utmaning och inspiration för arbete med mångspråkiga och tillgängliga medier
Hur gör vi våra gymnasiebibliotek tillgängliga och viktiga för alla elever? Välkommen till en informationsdag för personal på Sveriges gymnasiebibliotek. Dagen arrangeras av Internationella biblioteket och Myndigheten för tillgängliga medier, MTM, och äger rum i centrala Stockholm. Informationsdagen är avgiftsfri. Boka datumet! Mer information och program kommer i början av september.

FOTO: SVENSK BIBLIOTEKSFÖRENING

Greta Renborg undervisar på Statens biblioteksskola i Solna

Tack för alla nomineringar!

Rekordmånga nomineringar har kommit in från medlemmar som vill uppmärksamma sina kollegors arbete. Nu jobbar jurygrupperna för både Greta Renborgs pris och Bengt Hjelmqvist pris med att hitta 2014-års pristagare. Kom ihåg att boka in 20 oktober i kalendern. Då delar vi ut Sveriges biblioteks utmärkelser i Rotundan på Stockholms stadsbibliotek och du som är medlem är särskilt välkommen. **SE**

Posttidning
Biblioteksbladet
Box 70380, 107 24 Stockholm

VI SES VÄL PÅ BIBLIOTEKSDAGARNA?

AXIELL

Atingo
Där bibliotek och förlag möts

Hoppas att du kommer till Biblioteksdagarna den 7-8 maj i Umeå och har möjlighet att träffa oss.

Axiell och Atingo finns på plats som utställare under dagarna och berättar gärna mer om bland annat...

- **Axiell eHUB** - navet i hanteringen av emedia: för en bättre användarupplevelse!
- **Atingo** - framtiden för e-böcker på bibliotek!

Mycket välkommen!

AXIELL

Axiell Sverige, www.axiell.se